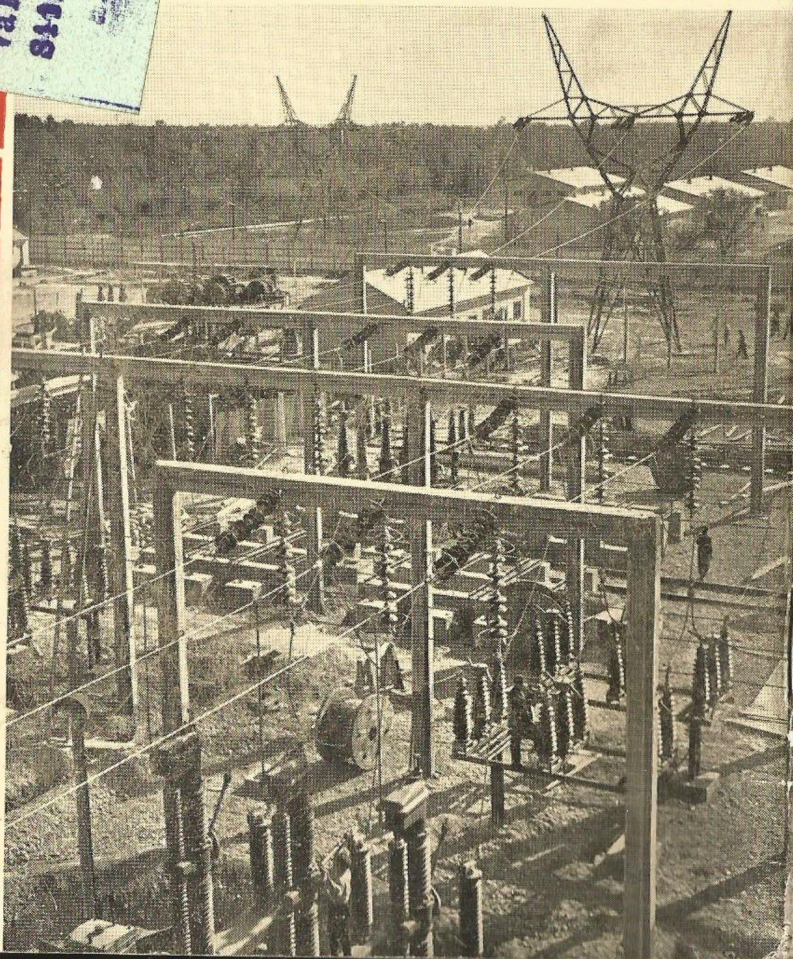
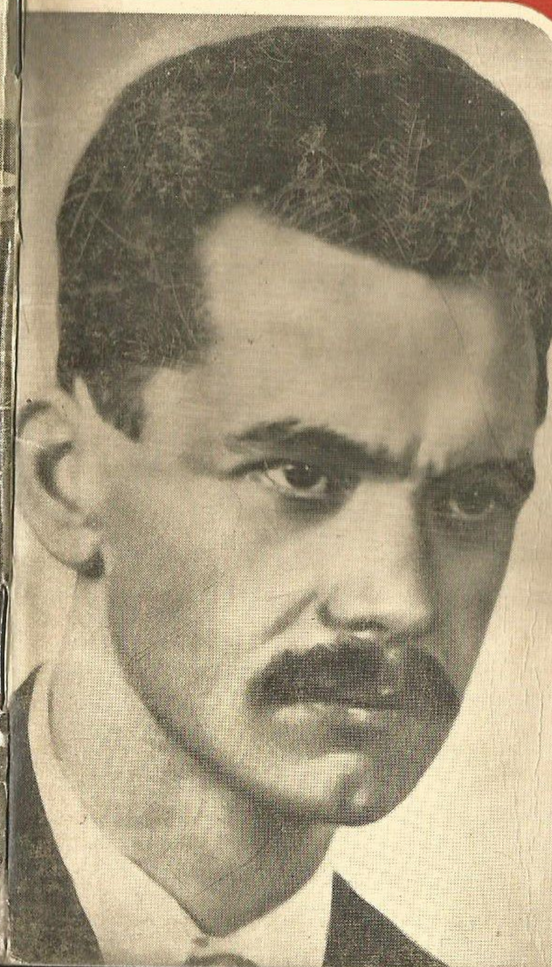
Pispala SU
Välitie 4
Siirtonen Lauri

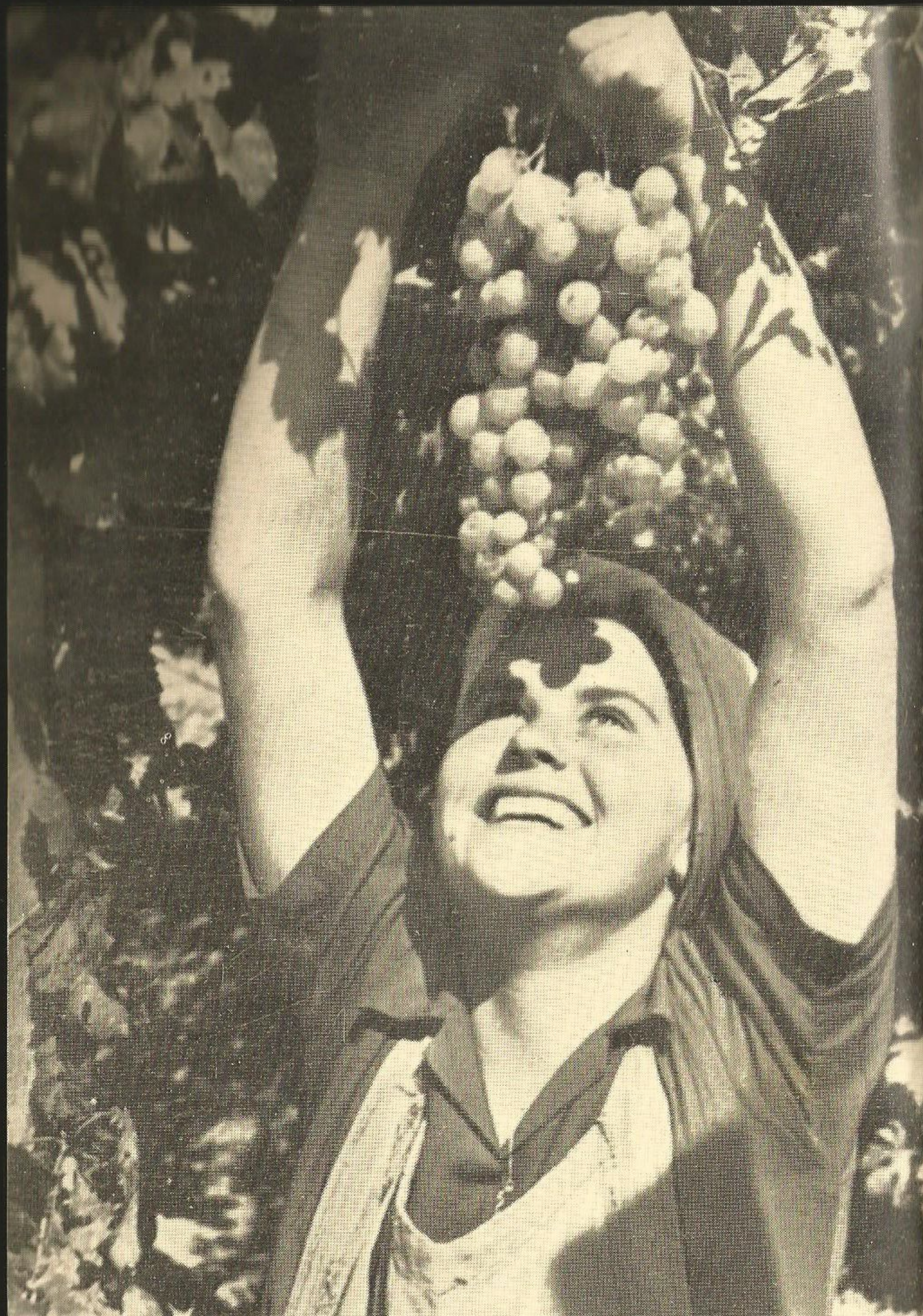

SUOMI-UNKARI

N:o 13

Hinta 30 mk

SUOMI-UNKARI

SUOMI—UNKARI SEURA r.y:n ÄÄNENKANNATTAJA

Julkaisija: **SUOMI—UNKARI SEURA r.y.**
Toimitusneuvosto: **Suomi—Unkari Seuran johtokunta**
Päätoimittaja: **Ilmari Orras**

Joulukuun 5 pnä 1952

SISÄLTÖ:

Lehti ilmestyy 12 kertaa vuodessa
Toimituksen ja konttorin osoite: **Helsinki, Mikonkatu 8. A. 13.**

TILAUSHINNAT:
Vuosikerta 300 markkaa, irtonumerohinta 30 markkaa.

Tilauksia vastaanottavat kaikki postitoimipaikat ja Rautatiekirjakauppa.

Painettu Helsingissä 1952, Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön kirjapainossa.

I kansisivu: Suuri unkarilainen runoilija Attila József, jonka elämästä ja merkityksestä tarkemmin sivulla 7.

II kansisivu: Tokaijerin viininkorjuu on nyttemmin täydellisesti päättynyt ja viinit alkaneet kypsyä tynnyreissään ja viinikellareissaan. Kuvassamme tokaijerilainen viininkorjaajatar irroittaa parhaillaan köynnöksestä täyteläisenmehevää viinirypälettä.

Tätä numeroa seuraa liitteenä ”Suomi-Unkari”-lehden tilauslista.

Endre Ady:

KOHTI HUOMISPÄIVÄÄ

(A Holnap Elébe)

"Seis!" huutaa jälkeeni yössä
ryysylauma Eilisen,
"Seis!" Matkaa jatkan, jatkan.

"Seis!" Synkkiin ryteikköihin syöksyn,
kuuhun, hornaan, pilvimaille,
aina yksin, aina yksin.

Tuolla, tuolla: kohti Huomispäivä!
Isä, äiti, runoilijat,
teit ei tarvis, tarvis.

Esi-isät, varjot, perilliset Eilisen,
veren veljet, veljet maljojen,
koko entisloka, jääkää.

Astun suureen, synkkään Pimeyteen.
Ei! "Seis!" Edessäni Huomispäivä
minua odottaa, eteenpäin!

Suom. Arvo Turtiainen.

Joulukuun alkupuolella ilmestyy Kansankulttuuri Oy:n kustannuksella unkarilaisen runouden antologia "Vapauden tulet", jossa suomenkieliselle lukijakunnalle esitellään lyhyin elämäkerroin ja runonäyttein neljän suuren unkarilaisen runoilijan — Jànos Aranyn. Sàndor Petöfin, Endre Adyn ja Attila Józsefin — tuotantoa. Runojen vaativan suomennostyön ovat suorittaneet Elvi ja Aira Sinervo sekä Arvo Turtiainen. joka samalla on suorittanut antologien toimitustyön, Antologia ilmestyy nidottuna ja sidottuna, painosasultaan aistikkaana, hinnaltaan halpana laitoksena. Suosittelemme joululahjaksi kaikille Unkarin ystäville.

~ ENDRE ADY ~

— RUNOILIJA JA VALLANKUMOUSMIES (1877—1919)

Marraskuun 22. pnä Unkarin kansa viettää Endre Adyn 65. syntymäpäivää. Voidaan sanoa, että runoilija elää jatkuvasti, kuten hän eräässä runossaan ennusti, vapautetun, uudistuvan ja nuorentuvan Unkarin kansan sydämissä ja että hänen elämäntyönsä on "juurtunut miljoonin juurin" kansan monimiljoonaiseen uuteen lukijapiiriin. Työläiset ja talonpojat lukevat Adyn teoksia tehtaiden ja kylien kirjastoissa, ja hänen sanansa heräävät uuteen eloon kulttuuritalojen näyttämöillä niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Sosialismia rakentava Unkarin uusi kirjailija- ja taiteilijapolvi vaalii Adyn perinteitä ja kehittää niitä edelleen. Ady-juhlan arvokas viettäminen osoittaa, että runoilija saa nyt osakseen todella koko kansan kunnioituksen. —

Vuonna 1906 ilmestyi Endre Adyn runoteos "Uusia runoja". Tämä merkitsi käännekohtaa Unkarin 20. vuosisadan kirjallisuudessa.

Tämä runoteos on Unkarin uuden runouden sodanjulistus kaikelle, mikä on vanhoillista ja taantumuksellista, kaikelle, mikä kirjallisuudessa ja politiikassa on kansakunnan kehityksen tiellä. Runoilija, joka silloin oli 29-vuotias, joutui yhdellä iskulla koko maassa raivoavien taistelujen polttopisteeseen. Vanhoilliset kirjailijat, oraakkelikriitikot ja sanomalehtimiehet marssivat yhtenäisenä rintamana häntä vastaan. Ja eräs Itävalta-Unkarin monarkian vaikutusvaltaisimpia poliitikkoja, pääministeri István Tisza, tarttui kynään ja hyökkäsi häntä vastaan. —

Kun Adyn ensimmäinen runoteos ilmestyi, oli Unkari Itävalta—Unkarin monarkian osa, puolittain siirtomaa. Ulkoa sorti Habsburgien dynastia sen riippumattomuutta ja vapautta. Sisältä kuristivat Unkarin kansaa hallitsijaan sidottu feodaalinen maanomistusjärjestelmä, aristokratian ja kirkon valta. Ja yhä raskaammin painoi kansaa vuosisadan vaihteessa esiintyöntyvä unkarilainen kapitalismi, joka etupyyteineen oli läheisesti sidottu feodaaliseen harvainvaltaan.

Ady ei ainoastaan nähnyt selvästi, miten miljoonat unkarilaiset talonpojat elivät maattomina, melkein keskiaikaisessa maaorjuudessa, ja miten sadattuhannet heistä olivat pakotettuja muuttamaan maasta samaan aikaan kun työväestön hätä kävi yhä sietämättömämmäksi. Hän näki myös, että kaupunkien porvaristo ei pystynyt kehittymään suurmaanomistajien, papiston ja raha-aristokratian herruuden vallitessa. Kerättyään kokemuksia maaseudulla ja Nagyváradissa sekä myöhemmin Pariisissa nuori runoilija ja sanomalehtimies saapui Unkarin pääkaupunkiin ja liittyi siellä koko sydämellään ja sielullaan porvarillis-radikaalisiin liikkeisiin. Hän joutui kirjallis-poliittisen elämän keskipisteeseen. Siihen aikaan hän arvosteli tilannetta sanoen, että eräs Unkarin kansallisen kehityksen suurimpia jarruja oli Habsburgien feodaalinen hallinto, joka esti sen, että Unkarissa olisi päässyt muodostumaan länsimaiden tapaan hallitseva porvaristo. Pariisi oli avannut hänen silmänsä monessa suhteessa, ja hänen koko toimintansa päämääränä oli porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kypsyttäminen.

Mutta pian hänen täytyi tyrmistyneenä todeta, että Unkarin porvaristo ei pystynyt ratkaisemaan kysymystä demokraattisen vallankumouksen avulla. —

Ady syntyi vuonna 1877 Erdmindszentissä itä-Unkarissa sijaitsevassa Szilágyn piirikunnassa, joka oli magnaattien ja piispojen tyypillistä aluetta. Jo lapsuudesta alkaen hän sai tuntea vallankumoukselliset perinteet omaavassa, pienaatelistoon kuuluvassa perheessään sorron niin sanoaksemme omassa ruumissaan. Talonpoikaiston hätä oli hänelle välitön elämys, ja hän huomasi myös, että vallankumouksellinen voima kansassa oli "räjähdykseen asti jännittynyt". Näin erääksi Adyn luomistyön päävaikuttimeksi kehittyi vakaumus, että Unkarin talonpoikaiston monimiljoonaiset joukot merkitsivät kansanvallankumouksen suurta voimavarastoa. Hänen runoudessaan kohosi Unkarin kansan vertauskuvaksi ja keskeiseksi hahmoksi György Dózsa, Unkarin talonpoikaiston v. 1514 puhjenneen kapinan johtaja, jonka Unkarin hallisevat piirit teloittivat. Unkarin talonpoikaistoa hän nimitti "Dózsan kansaksi" ja itseään "György Dózsan pojanpojaksi".

Ady oli kuitenkin myös kyllin asiallinen tunnustaakseen, että talonpoikaisto ei yksinään kykene vallankumoukseen, että talonpoikaiston "kauniilta vallankumoukselliselta voimalta" ei saa "puuttua johtoa"...

Kuka sitten on talonpoikaiston johtaja? Porvaristo ei pysty johtamaan edes itseään. Näin suuntautuu Adyn, porvarillis-demokraattisen vallankumouksellisen katse Unkarin työväenluokkaan, joka vuotta ennen ensimmäistä maailmansotaa alkoi nousta voimakkaasti sotaan ajautuvaa vallitsevaa järjestelmää vastaan. Vuonna 1908 syntyivät Adyn ensimmäiset vallankumoukselliset runot yhdessä "Eliaksen vaunuissa"-nimisen teoksen kanssa, joka sisältää myös runosarjan "Kadun laulu". Niille seuraa jatkoa teoksessa "Teidän tulee rakastaa minua" ja runokokoelmassa "Tulevaisuuden valkoiset". "Kadun laulussa" kaikuu nousevan työväenluokan ääni.

Adyn maailmankatsomuksen pohjana on rakkaus Unkarin kansaa, hänen omaa kansakuntaansa kohtaan, ja epätoivoinen pelko, että unkarilaiset jäisivät jälkeen Euroopan kansojen kehityksestä. Senvuoksi hän ruoski takapajuista "Unkarin kesantomaata", sivistymättömyyttä, ja hyökkäsi ahdasta ja omahyväistä nationalismia vastaan. Ady kääntyi myös Petőfin, Unkarin vapaustaistelun runoilijan puoleen: vallankumouksellisen edeltäjänsä ja vapaustaistelun esimerkkiin vedoten hän innosti aikalaisiaan. Vuoden 1848 politiikkaa täytyy jatkaa ja viedä eteenpäin, hän julisti...

Vanhoillisuuden ja ahdasmielisyyden tyyssijan hän näki papistossa. Hän lainasi Voltairen ja muiden johtavien vapaa-ajattelijain sanoja.

Hän näki selvästi Ranskan porvariston rappion. Hän näki saman kehityskulun Unkarin porvaristossa, ja porvarillis-vallankumouksellisena demokraattina hän tunsi itsensä syvästi masentuneeksi. Tämä sai hänet toistamaan synkkiä ja katkeria ennustuksiaan ja kokemaan tällä tavoin tämän kauden koko henkisen ja sielullisen kriisin.

Ady oli synnynnäinen runoilija,ja runoilijana hän reagoi jokaiseen yhteiskunnalliseen, poliittiseen tai historialliseen tapahtumaan. Yhtä vallankumouksellisen uutta kuin se, mitä hänellä oli sanottavana, oli myös hänen tyylinsä ei ainoastaan muodoltaan, vaan myös runokieleltään ja ilmaisutavaltaan.

Hänen runonsa rakentuvat yhden kuvan, yhden ajatuksen, yhden tunteen varaan, ja poikkeuksellisen temperamentikas lyyrikko valaa niihin ennennäkemättömän tehon ja iskuvoiman. Radikaalisesti hän hylkäsi kuvaavan, eepillisen tyylin, joka siihen aikaan oli vallalla Unkarin lyriikassa. Hänen runonsa ovat niin suggestiivisia, niin yksilöllisiä, että tarvitsee vain lukea yksi ainoa rivi

hänen runoistaan voidakseen tuntea hänet heti kaikkien hänen vaikutuspiiriinsä joutuneiden aikalaisten ja jäljittelijöiden joukosta ja erottaa hänen äänensä heidän äänistään. Hänen kielensä on kaikesta voimastaan huolimatta herkkä ja taipuisa, ja se pystyy hienovaraisesti ilmaisemaan sielun ja ajatuksen pienimpiäkin liikkeitä ja vivahteita. Hän loi Unkarin runoudelle uuden sana-aarteiston samoinkuin hän loi sille kokonaan uuden käsitevaraston ja kokonaan uuden johtoaineiston.

József Révai, Adyn runouden erinomainen marxilainen analyytikko, on viitannut siihen, että symbolismi ja yhteiskunnan syvällä vaikuttavia voimia kuvaava realismi näyttävät olevan vastakohtia vain äärimmäisessä muodossa. Hajoavassa yhteiskunnassa symbolistiset runoilijat hakevat syvällä vaikuttavia voimia — ja niillä, joilla ei ole ollut elävää kosketusta joukkoihin, kansan taisteluun, on ollut tunne, että poroporvarien sokeassa, hapuilevassa ja omahyväisessä maailmassa vain runoilijat näkevät ja kuulevat. —

29. ikävuodestaan lähtien Ady taisteli kuolemaansa saakka väsymättä, sairaudestaankin huolimatta sammumattomalla, usein vanhatestamentillisella vihalla järjestelmää vastaan, joka syöksi Unkarin onnettomaan sotaan. Hän sai vielä kokea, miten historia kohotti hänet hänen vihollistensa yläpuolelle: ensimmäisen maailmansodan lopulla puhkesi Unkarin vallakumous, Ady antoi kantaa itsensä kuolemansairaana tasavallan julistamisen johdosta järjestettyyn juhlatilaisuuteen ja oli onnellinen, kun työläiset lausuivat Petöfin runojen ohella myös hänen vallankumousrunojaan. Hän kuoli tammikuun 27. päivänä 1919. Valtava surusaattue seurasi häntä Unkarin kansallismuseon salista hänen viimeisellä tiellään: työläiset olivat kunniavartiossa arkun äärellä, vallankumouksellinen kansa lausui jäähyväiset vallankumouksen suurelle runoilijalle . . .

Vuosien 1918—19 vallankumousta, jonka puolesta Ady oli kiihkeästi taistellut ja jota hän oli odottanut, seurasi jälleen pimeys: vastavallankumous, fasismiin päättyvä "magnaattien, piispojen ja pankkiherrojen valta". Neljännesvuosisadan maan johdossa ollut vastavallankumous teki kaikkensa muuttaakseen Adyn runouden "vaarattomaksi". Kirjallisuudessa ja politiikassa käytiin uudella tavalla taistelua Adya vastaan: hallitseva luokka, joka oli havainnut Adyn vaikutuksen Unkarin kansaan, yritti asettaa hänen runoutensa palvelemaan erilaisia päämääriä. Vuonna 1945, Unkarin kansan vapautuksen ja voitokkaan vallankumouksellisen nousun hetkenä, koitti aika, jolloin opetusministeri József Révai saattoi Adyn kuoleman vuosipäivänä sanoa Unkarin kansan, Unkarin uuden kirjallisuuden ja kulttuurivallankumouksen nimissä:

"Suuret historialliset muutokset ovat vieneet pohjan niiltä, jotka ovat vääristelleet, väärinselittäneet ja vääryydellä väittäneet omakseen Adya. Adysta ei tarvitse enää kiistellä, sillä kenelle muulle voisi hänen runoutensa kuulua kuin sille, jolle maa kuuluu. Maan uusi isäntä, Unkarin työtätekevä kansa, ottaa Endre Adyn riveihinsä . . . Jos haluamme tuntea itsemme, meidän täytyy tuntea myös hänet ja rakastaa häntä. Kasvattaessamme kansaamme emme voi jättää pois Adyn runoutta. Ady oli levoton kansakunnan puolesta . . . Historia on osoittanut oikeaksi Adyn taistelun — historia on osoittanut turhaksi hänen levottomuutensa. Merkitsee suuren vainajan riemuvoittoa, kun voimme sanoa: Hänen runoudellaan on osuutensa kansamme voitossa."

ATTILA JÓZSEF kertoo elämästään:

CURRICULUM VITAE

(Keväällä 1937 Attila József, hieman ennen parantolaan joutumistaan, etsi toimistovirkailijan paikkaa eräässä yksityisessä liikkeessä, ja antoi seuraavan kirjoittamansa omaelämäkerran hakupapereittensa mukana.)

"Synnyin vuonna 1905 Budapestissa. Olen kreikkalais-katolinen. Isäni Aron József-vainaja siirtyi maasta minun ollessani kolmivuotias, valtion lastensuojeluliitto luovutti minut kasvatusvanhemmille Öcsödiin. Siellä asuin seitsenvuotiaaksi asti. Noihin aikoihin tein jo työtä, kuten yleensäkin köyhät maalaislapset — olin sikopaimenena. Ollessani seitsenvuotias äitini Borbála Pöcse-vainaja toi minut takaisin Budapestiin ja sisäänkirjoitutti minut kansakoulun II:lle luokalle. Äitini elätti meidät, kaksi sisartani ja minut, siivouksella ja pyykinpesulla. Hän teki työtä kodeissa aamusta iltaan ja vailla vanhempien kuria jäin usein pois koulusta ja tein vallattomuuksia.

Kolmannen luokan lukukirjasta luin sitten mielenkiintoisen kertomuksen kuningas Attilasta, ja senjälkeen aloin innokkaasti lukea. Hunnien kuninkaasta kirjoitetutut tarinat eivät olleet minulle mielenkiintoisia vain siksi, että minunkin nimeni on Attila, vaan siitäkin syystä, että öcsödiläiset kasvatusvanhempani nimittivät minua Pistaksi. Sillä naapureitten kanssa neuvoteltuaan he kuulteni totesivat, ettei Attila-nimeä ole olemassakaan. Tämä hämmästytti minua suuresti, ja minusta tuntui siltä, että he epäilivät olemassaoloani. Kuningas Attilasta kertovien tarinoitten löytäminen, luulen niin, vaikuttivat ratkaisevasti siitä lähtien jokaiseen pyrkimykseeni, vieläpä tämä elämykseni oli kenties se viimeinen pisara, joka ohjasi minut kirjallisuuden pariin. Tuo elämys myöskin teki minut ajattelevaiseksi, sellaiseksi ihmiseksi, joka kuuntelee toisten mielipiteitä, mutta tutkiskelee niitä sisimmässään.

Kun olin yhdeksänvuotias, puhkesi maailmansota ja elämämme tuli yhä vaikeammaksi. Sain osani kauppojen edessä jonottamisesta, ja saattoi käydä niinkin, että illalla yhdeksän aikaan asetuttuani elintarvikekaupan edessä odottavien jonoon minulle ilmoitettiin aamulla puoli kahdeksan aikaan nenäni edessä, ettei ole enää rasvaa. Autoin äitiäni miten vain taisin. Myin vettä Világ-elokuvateatterissa. Varastin puita ja kivihiiliä Ferencvárosin asemapihalta, jotta meillä olisi polttoainetta. Valmistin värillisiä paperileijoja ja möin niitä parempiosaisille lapsille. Kannoin koreja ja paketteja kauppahalleissa jne. Vuonna 1918 olin kesää viettämässä Abbaziassa kuningas Károlyn lastensiirtolatoiminnan almurahoilla. Äitini sairasteli jo — hänellä oli emäkasvain — ja silloin ilmoittauduin itse lastensuojeluliittoon. Näin jouduin lyhyeksi ajaksi Monoriin. Palattuani Budapestiin myin sanomalehtiä, kaupittelin postimerkkejä ja valkeita ja sinisiä postirahoja kuin pieni pankkimies ikään. Romanialaismiehityksen aikana olin leivänkantajapoikana Emke-kahvilassa. Samanaikaisesti — lopetettuani kansakoulun viisi luokkaa — kävin keskikoulua.

Jouluna 1919 äitini kuoli. Holhoojakseni määräsi orpojenhuoltolaitos lankoni, tri Ödön Makain. Yhden kevään ja kesän palvelin Atlantica Tengerha-

józási Rt:n Vihar-. Török- ja Tatár-nimisissä hinaajahöyryissä. Tällöin suoritin yksityisesti keskikoulun neljännen luokan tutkinnot. Sen jälkeen holhoojani ja tri Sàndor Giesswein lähettivät minut Nyergesujfaluun munkkien luo noviisiksi. Vietin siellä vain kaksi viikkoa. Luostarista jouduin Makóon Demke-internaattiin, jossa hyvin pian sain vapaapaikan. Kesällä opetin Mezöhegyesissä saadakseni asunnon ja ruoan.

Oppikoulun VI luokan kaikki oppiaineet tentin täysin kiitettävin arvosanoin. Kenties puberteetti-iän häiriöitten vuoksi yritin monasti tehdä itsemurhan, sillä ei silloin eikä aikaisemminkaan kukaan ollut seissyt rinnallani ystävänä, joka olisi valaissut minulle asioita. Noihin aikohin ilmestyivät ensimmäiset runonikin. "Nyugat" julkaisi 17-vuotiaana kirjoittamiani runoja. He pitivät minua ihmelapsena, vaikka olin vain orpolapsi. Suoritettuani kuudennen luokan keskeytin keskikoulun sekä jätin internaatin, sillä kovin hylättynä tunsin itseni saamattomaksi. En opiskellut, sillä osasin läksyt jo opettajien selitysten perusteella — siitä on osoituksena täysin kiitettävä todistuksenikin. Menin maissipellon vahdiksi ja päiväpalkkalaiseksi Kiszomboriin, ja antauduin sitten kotiopettajaksi. Kahden ystävällisen opettajani kehoituksesta kuitenkin päätin suorittaa ylioppilastutkinnon. VII ja VIII luokkien oppimäärästä suoritin yhdistetyn kokeen, ja näin lopetin vuotta aikaisemmin kuin entiset luokkatoverini. Opiskeluun minulla oli aikaa vain kolme kuukautta, ja niinpä tapahtui, että seitsemännen luokan oppiaineista sain "hyvä"- ja kahdeksannen luokan opinnoista "tyydyttävä"-arvosanan. Ylioppilastodistukseni oli kuitenkin parempi kuin kahdeksannen luokan todistus, ainoastaan unkarinkielessä ja historiassa sain arvosanan "tyydyttävä".

Tuohon aikaan minut erään runoni vuoksi, jonka sanottiin olevan Jumalaa solvaavan, vangittiin, mutta kuuria vapautti minut. Tämän jälkeen elin joitakuita aikoja Budapestissa kirja-asiamiehenä, sitten inflation aikana toimin toimistovirkailijana Mauthnerin yksityispankissa. Siellä Hintz-systeemin voimaantultua jouduin kirjanpito-osastolle, jossa hieman myöhemmin minut vanhempien virkatovereitteni harmiksi valtuutettiin tarkastamaan kassapäivinä, mitkä arvopaperit voitaisiin antaa markkinoille. Pyrkimyksiäni ja ahkerointiani oli täällä hieman estämässä se, että oman työni lisäksi vanhemmat virkatoverini tyrkyttivät omia tekemättä jääneitä töitään minunkin tehtäväkseni, eivätkä muutenkaan laiminlyöneet tilaisuutta aiheuttaakseen minulle harmeja lehdissä julkaistujen runojeni vuoksi. "Tuon ikäisenä minäkin kirjoitin runoja", he sanoivat.

Päätin lopullisesti antautua kirjailijan uralle ja samalla valmistautua sellaiseen porvarilliseen ammattiin, joka olisi lähellä kirjallisuutta. Kirjoittauduin Szegedin yliopiston filosofisen tidekunnan unkarilais-ranskalaiseen osastoon. Otin 52 tuntia. 20 tunnista suoritin tutkinnon arvosanalla "kiitettävä". Runoistani saamillani tuloilla maksoin asuntoni ja söin useita päiviä. Sangen ylpeäksi teki minut se, että professorini Lajos Dézsi julisti minut kykeneväksi itsenäiseen tutkimustyöhön. Mutta kaiken yrittämishaluni lamaannutti se, että professori Antal Horger, jolle minun olisi ollut suoritettava tutkinto unkarinkielessä, kutsutti minut luokseen ja kahden todistajan — muistan vieläkin heidän nimensä, he ovat opettajia — läsnäollessa julisti, että minusta, niin kauan kuin hän elää, ei koskaan tule keskikoulunopettajaa. Sillä "sellaisen ihmisen" — niin hän sanoi — "joka kirjoittaa tällaisia runoja", ja samalla hän näytti minulle "Szeged"-nimisen lehden erästä numeroa, "tällaisen ihmisen haltuun emme voi uskoa tulevien sukupolvien kasvatusta."

Usein puhutaan kohtalon ironiasta, ja tosiaankin — runoni "Puhtain sydämin" tuli hyvin kuuluisaksi. Siitä kirjoitettiin seitsemän eri artikkelia. Lajos Hatvany julisti sen useampaan otteeseen koko sodanjälkeisen sukupolven dokumentiksi "tuleville polville". Ignotus taas "hyväili, hiveli, mutisi ja murisi sielussaan" tätä "iki-ihanaa" runoa, kuten hän sitä nimitti kirjoituksessaan "Nyugat"-lehdessä, ja tämän runon esitti "Ars poetica" uuden runouden loistavaksi esimerkiksi.

Seuraavana vuonna — olin silloin kaksikymmenvuotias — matkustin Wieniin ja kirjoittauduin yliopistoon. Elatukseni hankin myymällä sanomalehtiä Kellertavaratalon sisäänkäytävän edessä. Myöskin siivosin Wienin unkarilaisten akateemikkojen huoneustoa. Kun johtaja Antal Lábán sai kuulla tästä, käski hän minut lopettamaan, antoi minulle ruoan Collegium Hungaricumissa ja hankki minulle oppilaita. Opetin Englanti-Itävalta-pankin pääjohtajan Zoltán Hajdun kahta poikaa. Wienistä, tuosta hirvittävästä kurjuuden pesästä, jossa neljään kuukauteen minulla ei ollut edes lakanoita, jouduin suoraan Hatvanyn linnan vieraaksi. Hatvanyssa talon emäntä, rouva Albert Hirsch, antoi minulle matkarahat ja kesän loputtua matkustin Pariisiin. Siellä kirjoittauduin Sorbonnen yliopistoon. Kesän vietin etelä-Ranskassa eräässä kalastajakylässä.

Senjälkeen tulin Budapestiin. Seurasin kaksi lukukautta Budapestin yliopiston luentoja. Opettajatutkintoa en kuitenkaan suorittanut, sillä muistellen Antal Horgerin uhkauksia luulin, etten kuitenkaan saisi paikkaa. Kun ulkomaankauppalaitos perustettiin, palkattiin minut laitoksen ranskankielen kirjeenvaihtajaksi. Tällöin minua kohtasi sellainen odottamaton kohtalon isku, että — miten lujasti elämä olikaan minua karaissut — en kestänyt sitä. OTI määräsi minut ensin parantolaan, sitten sairaspalkalle — n e u r a s t e n i a g r a v i k s e n vuoksi. Erosin toimestani, sillä tajusin, etten voi olla taakkana niin nuorelle laitokselle. Siitä lähtien olen elänyt kirjoituksistani saamillani tuloilla. Olen "Szép Szó"-nimisen kaunokirjallis-kriitillisen lehden toimittaja. Äidinkieleni unkarin lisäksi luen ja kirjoitan ranskaa ja saksaa sekä pystyn kirjeenvaihtoon sekä ranskan että unkarin kielellä. Olen täydellinen konekirjoittaja. Osasin pikakirjoitustakin kuukauden harjoittelemisen perusteella, ja tämän taitoni voisin uusia. Olen perillä lehtien kirjapainotekniikasta, osaan sattuvasti ja täsmällisesti laatia konseptejа. Pidän itseäni rehellisenä, ja uskon olevani nopeaälyinen ja sitkeä työssäni."

Attila József on yksi 20. vuosisadan työläis- ja vallankumouslyriikan, jopa maailmankirjallisuudenkin suurimmista hahmoista. Palattuaan ulkomailta kotimaahansa hän liittyi työväenliikkeeseen ja opetti työläisseminaareissa työläisiä. Hänen runonsa karistivat yhä enemmän yltään moderneja fraaseja. Unkarin kirjallisuudessa ennen tuntemattomalla voimalla ja kiihoittavalla, valtavalla lennokkuudellaan ne kertoivat työläisluokan ja sorretun talonpoikaisluokan vallankumouksellisesta liikehtimisestä. Hänen rakkaudelle ja äitinsä muistolle kirjoittamansa runot sekä hänen maisemalyriikkansa toivat myös uuden äänen Unkarin runouteen. Taisteluja, epäonnistumisia ja puutetta täynnä oleva elämä rasitti yhä suuremmassa määrin hänen hermojaan. Hänen runoudestaan kaikuu ilmoille epätoivo, järkyttävän ja parantumattoman tuskan ääni. Äkillisen henkisen häiriötilan tapaamana hän heittäytyi junan alle Balatonszárszóssa.

Vapautunut Unkarin kansa on ylpeä suuresta runoilijastaan. Hänen muistoaan kansantavalta on vapautumisen jälkeen kunnioittanut Kossuth-palkinnolla.

Attila József:

Tuutulaulu

(Dúdoló)

Niityt, polut hiljaisiin
vesiin uivat viileisiin,
heijaa,
vesiin uivat viileisiin.

Kulho on ja perunaa,
likaa elää, kuolemaa,
heijaa,
likaa elää, kuolemaa.

Miksi itket pienoinen,
paita saadaan puhtoinen,
heijaa,
paita saadaan puhtoinen.

Eipä suruun syytä lain,
puolue on suoja ain,
heijaa,
puolue on suoja ain.

Puunkaataja

(Favágó)

Isken, hakkaan runkoon hyiseen,
kirves kirskuu pahkaan syiseen,
oksain huurre putoo jäinen
tukkaan, niskaan hyytäväinen, —
juoksee tunnit sametilla.

Välkkyy taivaan pakkaspiilu,
silmään, otsaan aamun hiilu,
valon lastu, lentää, osuu,
tuolla toiset hakkaa hosuu, —
kaadan rungon, oksat saan.

Äh! lyö pölkkyyn säikkymättä,
joka isku empimättä
kohtalo kuin kirvees ois,
herrain parveen salamois, —
kirveen terä hymyilee.

Suom. Arvo Turtiainen.

NL palauttaa Unkarille 69 yritystä

MAGYAR TAVIRATI IRODA tiedoittaa: Neuvostoliiton ja Unkarin Kansantasavallan hallitusten välillä Budapestissa käytyjen neuvottelujen tuloksena allekirjoitettiin syyskuun 30. päivänä 1952 sopimus, jonka mukaisesti 69 Unkarissa olevaa neuvostoliittolaista yritystä joutuu Unkarin Kansantasavallan omistukseen. Nämä yritykset olivat aikaisemmin saksalaista omaisuutta ja joutuivat sellaisina Potsdamin päätösten mukaisesti Neuvostoliitolle.

Yhteiset neuvostoliittolais-unkarilaiset osakeyhtiöt jatkavat edelleen toimintaansa voimaanastuneen sopimuksen hengessä.

☆ ☆ ☆

Neuvostoliiton ja Unkarin hallitusten välinen sopimus on uusi todistus siitä syvästä ystävyydestä, jota Unkarin vapauttaja Neuvostoliitto tuntee Unkaria kohtaan. Se on arvokasta jatkoa sille avulle, jota Unkari on saanut Neuvostoliitolta kansantaloutensa jälleenrakentamiseen, teollisuutensa ja maataloutensa kehittämiseen ja suurten rakennussuunnitelmiensa toteuttamiseen vapaan elämänsä ensimmäisistä hetkistä alkaen.

Nyt Unkarin omistukseen siirtyneet 69 yritystä olivat ennen vapautusta saksalaisen imperialismin eteentyönnettyjä sillanpääasemia. Niissä sälytettiin työtätekevien harteille kaksinkertaisen sorron ja riiston raskas taakka. Pécsin kaivokset esimerkiksi olivat kuuluisat niissä kaivostyöläisiin kohdistetusta säälimättömästä hiostussysteemistä ja siitä epäinhimillisestä välinpitämättömyydestä, jolla laiminlyötiin työläisten terveydensuojelu. Samanlainen oli asianlaita muissakin saksalaisissa yrityksissä. Vapautuksen jälkeen ne kokivat täydellisen muutoksen, niistä tuli mallikuvallisia sosialistisia tehtaita ja kaivoksia. Monet niistä jälleenrakennettiin raunioista. Neuvostohallitus kiinnitti niiden kehittämiseen suurta huomiota. Budapestin sähkökone- ja kaapelitehtaan (Siemens) työläiset työskentelivät ennen pimeissä, epäterveellisissä ja ahtaissa työpajoissa. Nyt näiden sijalla on useita uusia, tilavia ja aurinkoisia tehdasrakennuksia, joissa työläiset tuntevat todella viihtyvänsä. Myös Pécsin kaivokset ovat kokeneet valtavan kehityksen. Tehtaiden neuvostoliittolaiset johtajat olivat esimerkkinä siitä, kuinka todella sosialistinen teollisuusjohtaja huolehtii työtätekevien terveydensuojelusta ja työolosuhteiden alinomaisesta parantamisesta.

Neuvostoliittolaisissa yrityksissä Unkarissa toimineet etevät neuvostoliittolaiset ammatti-ihmiset toivat tullessaan lukuisia suurimerkityksellisiä, edistyksellisiä työmenetelmiä, esikuvallisen neuvostoteollisuuden kokeilemia ja kehittämiä tuotantomenetelmiä. Pécsin kaivoksissa ottivat neuvostoliittolaiset ensimmäistä kertaa Unkarin kaivosteollisuudessa käytäntöön sarjatyömenetelmän.

Unkarin valtion omistukseen siirtyneet 69 teollisuuslaitosta palvelivat jo aikaisemmin elimellisesti Unkarin viisivuotissuunnitelman suurten tehtävien toteuttamista. Nyt solmittu sopimus merkitsee Unkarin kansantalouden uutta huomattavaa voimistumista.

Sopimus on suurenmoinen esimerkki Neuvostoliiton ja Unkarin ystävyydestä, joka ratkaisevalla tavalla turvaa Unkarin kehityksen ja on Unkarin rauhan ja kansallisen riippumattomuuden varma tae.

Mahtava sosialistinen teollisuuskaupunki Sztálinváros — 5-vuotissuunnitelman ylpein luomus — Tonavan rannalla alkaa saada lopullista hahmoaan. Ensimmäiset palmut työläisten uusien asuintalojen eteen on jo istutettu.

Yhä enemmän tuotteita — yhä korkeampia palkkoja

Unkarin tilastollinen päätoimisto tiedoittaa 5-vuotissuunnitelman kolmannen vuoden 3. neljänneksen toteuttamisesta seuraavaa:

TEOLLISUUS: Tehdasteollisuus toteutti vuoden 1952 3. neljänneksen tuotantosuunnitelmansa 100,1 %, sen puitteissa raskas teollisuus 93,8, kevyt teollisuus 100,9 ja elintarviketeollisuus 105,2 %. — Viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna tuotti tehdasteollisuus nyt 24,3 % enemmän, sen puitteissa on raskaan teollisuuden tuotanto kohonnut 31,0, kevyen teollisuuden 10,9, elintarviketeollisuuden 32,6 %. Raskaassa teollisuudessa on nousu eri aloilla seuraava: kaivokset 36,5, sulatot 21,2, konetuotanto 34,2, rakennusaineteollisuus 15,5 %; kevyessä teollisuudessa on nousu eri aloilla seuraava: tekstiiliteollisuus 7,1 %, vaatetusteollisuus 14,1 %. Paikalliseen teollisuuteen kuuluvien valtion laitosten tuotanto on kasvanut vuoden aikana 103,1 %.

Suunnitelman yli tuotettiin huomattavat määrät rautamalmia, mangaanimalmia, terästä, koneöljyä, petroolia, lasia, polttotiiliä, moottoripyöriä, polkupyöriä, ompelukoneita, radiovastaanottimia jne.

MAATALOUS: Kolmannen vuosineljänneksen aikana saatiin viljankorjuutyöt nopeammin suoritetuiksi kuin viime vuonna, pääasiassa maatalouskoneiden lisääntymisen vuoksi. Valtiontilat ja koneasemat leikkasivat koneellisesti viljan kaksi kertaa niin suurella alueella kuin viime vuonna. Tuotanto-osuuskuntien karjakanta on vuoden aikana lisääntynyt 123 %, sen puitteissa sikakanta 165,0 %. Viime vuotiseen verrattuna on valtiontilojen peltoala kuluvan vuoden syyskuun lopulla 37,5 % suurempi. Karjataloustuotteita tuotetaan myös huomattavasti enemmän. Mitä tulee karjan ja sikojen lihotukseen, on elävä paino kolme kertaa niin suuri kuin vuosi sitten. Maidontuotanto on 73,8 % suurempi kuin viime vuoden 3. neljänneksen aikana. Lehmäkanta on noussut 46,4 %. Syyskynnöt ja -kylvöt suoritetaan huomattavasti nopeammassa ajassa kuin viime vuonna.

LIIKENNE: Rautateiden rahdinkuljetus on lisääntynyt viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna 32,6, vesikuljetustavaran osalta 4,1 %. Kuormavaunuilla kuljetettiin 43,2 % enemmän kuin viime vuonna 3. neljänneksen aikana. Henkilöliikenne on lisääntynyt seuraavasti: kaupunkien raitiotiet 2,6, kaupunkien bussit 24,4 kaukobussilinjat 16,2 %.

TAVARANVAIHTO: Viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna ylitettiin maataloustuotteiden luovutussuunnitelma seuraavasti: sikoja 109.000 kpl, siipikarjaa 131 vaunua, sipulia 1.000 vaunua, maitoa 47 milj. litraa. Vuosineljänneksen luovutussuunnitelma täytettiin seuraavasti: naudat 111,7 %, siipikarja 112,7, maito 105,3, ruokaperuna 147,5, rehuvilja 106,8, viini 276,3 %. Markkinoille tuotujen tuotteiden määrä on lisääntynyt, niiden hinta on laskenut. Viimevuotisiin hintoihin verrattuna on talonpoikien markkinoille tuomien tuotteiden hinta laskenut seuraavasti Budapestissa: rasvat 52 %, öljy 60, silava 49, hanhi 39, kananpoika 33, sipuli 43 %.

TYÖLÄISTEN JA TOIMIHENKILÖIDEN MÄÄRÄ, TYÖN TUOTTAVAISUUS: 3. vuosineljänneksen aikana on työläisten ja toimihenkilöiden lukumäärä lisääntynyt kansantalouden kaikilla aloilla. Tehdasteollisuudessa ja rakennusteollisuudessa työskentelevien määrä on lisääntynyt 98.000:lla vuoden aikana. Sen puitteissa naisten lukumäärän lisääntyminen on 22.000. Tehdasteollisuudessa on pohjapalkka — ottamatta huomioon v. 1951 jouluk. 1 pnä suoritettua palkankorotusta — 18,3 % korkeampi kuin viime vuoden vastaavana aikana.

INVESTOINNIT: Vuoden 1951 vastaavaan ajankohtaan verrattuna oli investointien yhteissumma 20,9 % suurempi. Vuosineljänneksen aikana aloittivat mm. seuraavat uudet tuotantolaitokset toimintansa: Diósgyörin sulattojen valssilaitokset, Pécsin nahkatehtaan uusi osasto, Itä-Unkarin varastosäiliö, Veszprémin raskaan kemianteollisuuden tutkimuslaitos sekä kivennäisöljy- ja maakaasukoelaitos. Kivihiilikaivoksissa on otettu käyttöön uusia louhinta- ja porakoneita, kuljetuslaitteita ja lajittelukoneita ym. Monia tehtaita on laajennettu ja ajanmukaistettu. Vuosineljänneksen aikana on maatalous saanut mm. 254 leikkuupuimuria, 636 puimakonetta, 573 traktoria ja lisäksi kaikkiaan 16.000 erilaista maatalouskonetta. Vuosineljänneksen aikana on 180 kylää saanut puhelimen sekä monia tuhansia radiovastaanottimia. Miskolcin ja Veszprémin uudet yliopistorakennukset valmistuivat ja moniin kaupunkeihin ja kuntiin uudet yleiskoulut. Monia satoja asuntoja on luovutettu työtätekeville seuraavilla paikoilla: Sztalinváros, Pécs, Oroszlány, Várpalota, Bodajk, Nagybátony, Lovászi, Diósgyör.

SAAVUTUKSET KULTTUURIN JA SOSIAALISEN HUOLLON ALALLA: Sosialistisen kulttuurin kaikilla aloilla on saavutettu huomattavia tuloksia vuosineljänneksen aikana. Lukuvuoden alussa 1.200.000 uutta oppilasta ilmoittautui yleiskouluihin. Oppikoululaisten määrä on 120.000, so. 10 % korkeampi kuin viime vuonna. Teollisuuskoulujen määrä on noussut 20 %. Yliopistojen ja korkeakoulujen opiskelijoiden määrä on 45.000 l. 112,5 % viimevuotisesta määrästä.

3. vuosineljänneksen aikana ilmestyi 44 % enemmän kirjoja kuin viime vuoden vastaavana aikana, näistä 332 oppikirjaa 2,3 miljoonan kappaleen painoksena. Kyliin avattiin 66 kaitafilmielokuvateatteria, 66 kansankirjastoa ja lukuisia kulttuuritaloja vuosineljänneksen aikana. Radiokuuntelijoiden määrä on lisääntynyt 25 % viime vuotiseen verraten.

Terveydenhoitoverkosto on myös kehittynyt: sairaaloiden vuodepaikkojen määrä on lisääntynyt yli 1100:lla viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Sairaaloiden välineistö on parantunut. Viime vuoden 3. neljännekseen verraten ovat lääkäreiden vastaanottotunnit lisääntyneet 20 %, tehdasvastaanottojen tunnit 25 %. Lastenseimien verkosto on laajentunut vuoden aikana 2.070 uudella paikalla. Sosiaalivakuutusta nauttivien piiri on laajentunut vuoden aikana 12 %. Vuosineljänneksen kuluessa on 100.000 työtätekevää päässyt osalliseksi lomailusta huomattavalla alennuksella. 80.000 nuorta on lomaillut täysin ilmaiseksi.

UUSIA TEKSTIILITEHTAITA NOUSEE. — Äskettäin Budapestiin rakennetun tekstiilitehtaan kehräämö uudenaikaisine vähää työvoimaa vaativine koneistuksineen.

Katukuva Szigetszentmiklósista, entisestä maalaiskylästä, joka on riisunut yltään entisen nukkavierun maalaismaisuuden ja esittäytyy vierailijalle uutuuttaan hohtavana, nuorena kaupunkina.

Kaupunki tulee maakylään...

Szigetszentmiklósista, joka sijaitsee Csepelin saarella Tonavassa, mainitsivat maantieteen kirjat ennen sotaa vain lyhyesti: "Szigetszentmiklós, kunta, asukasluku 4.017".

"Kylän katkerasta elämästä", sanoo Mihály Horváth, Szigetszentmiklósin neuvoston puheenjohtaja, "ne eivät mitään maininneet. Kylämme pohjoisosan peltomaa on melko hyvää, mutta muu maa on pelkkää hiekkaa. Tämä merkitsi sitä, että maa, jonka muodostivat talonpoikien pienet palstat, tuskin pystyi antamaan viljelijöilleen edes niukkaakaan toimeentuloa. Tosin Szigetszentmiklósissa oli lentokonetehdas, mutta sekään ei pystynyt tarjoamaan kyllin monelle työtä. Kukaan ei tarvinnut kyläläisiä. He yrittivät hankkia toimeentulonsa Budapestin ja Csepelin tehtaissa päiväpalkkalaisina. Useimmat elivät kurjuudessa. Sitten syttyi sota..."

Neuvoston puheenjohtaja kertoo sodan hävityksestä: "Kuusi viikkoa pysytteli rintama kylämme kohdalla. Asukkaat pakenivat ympäristön metsiin. Monet eivät koskaan palanneet

kylään, jossa heidän vähäiset tavaransakin olivat tuhoutuneet. Lentokonetehdaskin tuhottiin. Osa kyläläisistä aloitti uuden elämän paremmilla seuduilla. Mutta tästä huolimatta on Szigetszentmiklósissa tällä kertaa kolme kertaa niin paljon asukkaita kuin ennen sotaa. Asukkaiden lukumäärä kasvaa melkein päivä päivältä Szigetszentmiklósiin rakennettavien tehtaiden ja niihin sijoittuvien työläisten ansiosta. Sillä suunnitelmatalouden aloittamisen jälkeen on tänne rakennettu tehdas toisensa jälkeen. Vuonna 1954, viisivuotissuunnitelman päättyessä, tulee entisen kurjan kylän paikalla olemaan kaupunki . . ."

Kävelemme kylän läpi. Missään ei näy enää jälkeäkään sodan hävityksistä. Szigetszentmiklósin päivätyöläisistä on tullut ammattitaitoisia työläisiä, jotka työskentelevät kone- ja autotehtaissa, silta- ja tierakennustyömailla. Monet ovat jo mestarityöläisiä, rationalisoijia, käyvät iltakursseja ja opiskelevat. Kylässä on herännyt uusi elämä.

Saavumme kylän etelälaidalle. Puiden latvojen välistä pilkottaa korkeiden rakennusten ääriviivoja. Pitkä rivi kolmikerroksisia rakennuksia tulee näkyviin. Ne on kaikki rakennettu edellisenä vuotena. Niin pitkälle kuin silmä kantaa, näemme joka paikassa uusia talorivejä, perustuksia lasketaan, telineitä kohoaa, kattoja päällystetään, seiniä kalkitaan, katuja jyrätään, ratavalleja lasketaan, puistoistutuksia suunnitellaan. Kaikkialla näemme ihmisiä ja koneita työssä . . . lukuisia koneita . . .

Kaupunki kasvaa hiekkakukkuloille . . .

Astumme erääseen uuteen asuintaloon ja koputamme János Rácsin, autotehtaan työnjohtajan asunnon ovelle.

"Jo kaksi vuotta olen työskennellyt autotehtaassa. Valmistamme jo ulkomaillakin tunnettuja "Csepel"-kuorma-autoja", kertoo János Rács. "Puoli vuotta sitten muutimme tähän asuntoon. Siihen asti tulin Fothista saakka työhöni. Edestakainen matka vei päivittäin neljä tuntia. Fothissa viisihenkinen perheemme asui huoneen ja keittiön huoneustossa. Nykyään elämme oikein mukavasti kolmessa huoneessamme."

Rácsin perheen vanhimmat lapset eivät ole kotona. Vanhin tytär Irén työskentelee sihteerinä Budapestin valtiollisessa vihannesmyyntikeskuksessa. Rácsin poika János on työssä autokoritehtaalla lukkoseppänä. 21-vuotias nuorukainen opiskelee iltakurssilla ja suorittaa kahden vuoden kuluttua ammattipätevyyskokeensa.

"Minusta näyttää siltä kuin meillä kaikki nykyään kehittyisi samanaikaisesti: kylä ja sen asukkaat," tuumiskelee János Rács. "Hiekkakukkuloiden paikoille kohoavat tehtaat ja asuinrakennukset, kylästä kehittyy kaupunki ja lapsistani kehittyy opinkäyneitä sivistyneitä ihmisiä."

Vilkaisemme hiukan huoneistoa. Tilavien huoneiden lisäksi siihen kuuluu kaunis kylpyhuone ja keittiö. Suuri osa huonekaluista on uusia. Tämän ajanmukaisen huoneiston vuokra on kuukausittain 100 forinttia. Summa on viisi prosenttia perheenpään palkasta ja kaksi ja puoli prosenttia koko perheen tuloista.

Sitten jatkamme matkaa yhdessä János Rácsin kanssa, katsellen uuden kaupungin syntymistä. Käymme lastentarhassa, jossa lapset hoidetaan vanhempien ollessa työssä. Käymme myöskin työläisasuntolassa, upouudessa rakennuksessa, jossa on sekä kirjasto että juhlasali kulttuuritilaisuuksien järjestämistä varten.

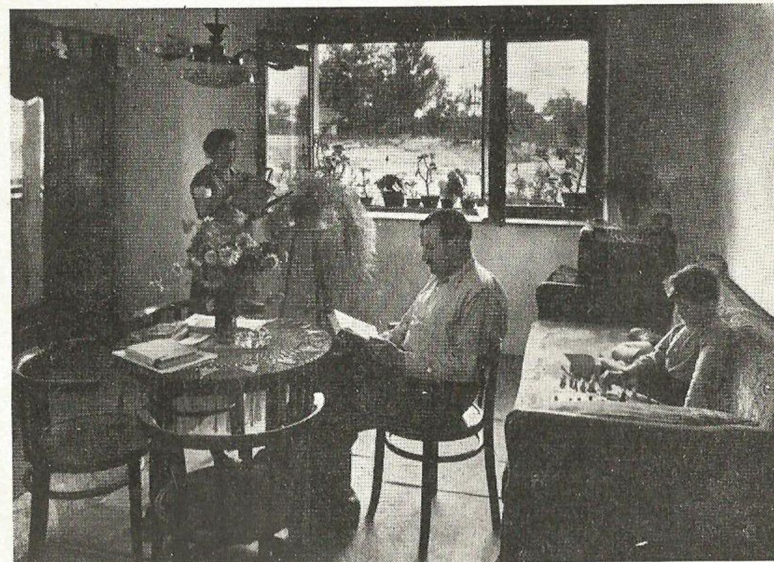
"Tuonne nousee kulttuuritalo", sanoo János Rács näyttäen hiekkakenttää. "Siitä vasemmalle rakennamme synnytyslaitoksen, sen viereen terveystalon. Uimalaitosta ja urheilukenttää rakennetaan tuolla tehtaiden läheisyydessä. Kylpylaitoksenkin saamme. Kohta on uusi koulurakennuksemme valmis, ja sen lisäksi rakennetaan vielä kolme koulua ja neljä lastentarhaa. Ensi vuonna valmistuu vielä toinen työläisasuntola, johon sopii 500 työläistä, samoin valtion tavaratalo. Vuoteen 1954 mennessä rakennetaan Szigetszentmiklósiin vielä 1900 asuinhuoneistoa kylpyhuoneineen ja nykyajan mukavuuksineen. Tuolla tiellä, jota juuri jyrätään, tulee kulkemaan lankabussi. Vanhaan kyläkortteliin rakennetaan myös kastelukanavia ja koko kunta saa vesijohdot. Mutta tämä kaikki on vasta alkua. Näiden jälkeen rakennamme vielä uusia tehtaita ja uusia rakennuksia . . ."

Nopeasti ja vauhdikkaasti tulvivat sanat hänen suustaan. Paljon on Szigetszentmiklósissa jo rakennettu, eikä tarvitse paljon mielikuvitusta nähdäkseen hiekkakukkuloiden tilalla kulttuuritaloja, urheilukenttiä ja kouluja, kokonaisen uuden kaupungin . . .

Toinen jalka vajoaa vielä hiekkaan, mutta toinen astuu jo betonille . . . Takanamme on vanha kylä, edessämme on syntymässä uusi kaupunki.

Ja erään rakennustyömaan telineellä julistaa taulu: "Rakennamme rauhan kaupunkia . . ."

Nuoren kaupungin uusia asuntoja: työnjohtaja János Rács perheineen uudessa mukavassa kolmiossaan, jonka ikkunasta huomaamme luonnon ja maalaiselämän vielä antavan oman sävynsä kaupungin tunnelmalle.

Tehdaslääkärin luona

"Keuhkot puhtaat, sydämenlyönnit säännölliset, verenlaskeutuma normaali..."

Hitaasti ja harkiten lääkäri sanelee havaintonsa kirjoituskoneen naputtaessa tiedot sitä mukaa vihreään terveyskorttiin. Viereisessä huoneessa odottava asiakas, nuori metallityöläinen János Ferenczi saa muutaman hetken kuluttua lääkärintodistuksen. Hän on terve ja voi alkaa maanantaina työnsä MAVAG-tehtaan valimossa.

— Jokaisen uuden työntekijän tutkimme perusteellisesti, lausuu tohtori János Regös, MAVAG-rautatehtaan terveysaseman johtaja. — Otamme jokaisen kohdalla selville, mikä työ on juuri hänelle sopivinta. Tehtaan johto jakaa työntekijöille tehtävät ehdotuksiemme perusteella.

Vasemmalla: MAVAG-tehtaan uudenaikaisessa röntgenlaboratoriossa tarkastetaan työläisen keuhkot ja sydän mahdollisten vikojen löytämiseksi. Ylhäällä: Perusteellinen hammastenhoito ja hampaiden röntgenkuvaus ovat oleellinen osa työntekijäin terveydenhoidosta MAVAG-tehtaassa.

Tämän tehtaan terveysasema käsittää viisitoista osastoa, joiden hohtavan valkoisissa huoneissa on työ täydessä käynnissä. Eräällä osastolla tutkitaan sairaita. Röntgenlaboratoriossa suoritetaan tehtaan päiväkodin pienokaisten läpivalaisukokeita, samoinkuin tehtaan tavanomaista neljännesvuosittaista joukkotarkastusta. Odontologisella osastolla huolehtii kolme hammaslääkäriä potilaista. Gynekologisella osastolla on myös syöpätarkastus käynnissä.

— Eräs tärkeimpiä periaatteitamme on ennakkoehkäisy, kertoo tri Regös —Jokainen työläinen saapuu vuosittain kerran yleistarkastukseen, mutta monille suoritetaan tutkimus useamminkin. Niinpä esimerkiksi tutkimme nuoret työntekijät, odottavat äidit ja jotakin erikoistyötä suorittavat (valuosien puhdistajat, teollisia röntgenkuvia valmistavat teknikot jne.) joka toinen tai kolmas kuukausi ja huolehdimme tarpeen vaatiessa heidän pikaisesta hoidostaan tai siirtämisestään toiseen työhön.

Useasti toistuvat tarkastukset ovat myös omiaan paljastamaan eräillä tehdasosastoilla ja työpaikoissa ilmeneviä puutteita. Tällaisten konkreettisten kokemusten perusteella saatoimme esimerkiksi huolehtia likaisen valupuhdistuksen automatisoinnista, valimon varustamisesta "ilmajarrulla", useiden tehdasosastojen suojalaitteiden täydentämisestä jne . . .

Tohtori Regös keskustelee hyvin innokkaasti. Ilmeisesti hän on erittäin kiintynyt työhönsä tehdaslääkärinä.

— Mitenkä tehdaslääkäri saa mielipiteensä kuuluviin? — kysymme häneltä kesken kaiken.

— Terveydellisissä kysymyksissä ratkaisee lääkärin sana. Tehdaslääkärien järjestöllä, joka käsittää maan kaikki teollisuuslaitokset, on työterveydellisissä kysymyksissä laajat toimivaltuudet.

— Tämä nyt tosin kuulostaa näin sanottuna jonkin verran jyrkältä, hän lisää naurahtaen, — sillä itse asiassahan tehdastamme johtavat työläiset ja edistykselliset toimihenkilöt, jotka tuntevat kuuluvansa yhteen työtoveriensa kanssa ja toteuttavat mielellään ehdotuksiamme.

— Tehtaamme käyttää vuosittain miljoonia forintteja terveydenhuoltoon. Vapautuksen jälkeen olemme rakentaneet useita kolmikerroksisia rakennuksia, joissa on ajanmukaiset pukeutumis- ja pesuhuoneet. Verstaista on poistettu kaikki terveydelle vahingolliset viilaus- ja muut koneet. Entiset kylmät tehdasosastot on nyt varustettu keskuslämmityslaittein. Kapitalistisesta tehtaasta, jossa ei vähääkään välitetty työntekijäin terveydestä, on MAVAG-tehdas kehittynyt uudenaikaiseksi, terveelliseksi sosialistiseksi suuryritykseksi.

Maksuton sosiaalivakuutus turvaa työntekijöille ja heidän perheelleen lääkärinhoidon, lääkkeet, sairaala- ja parantolahoidon.

— Tehtaan terveysaseman erikoislääkärit tutkivat ensiksi sairastuneet työntekijät, jatkaa tri János Regös, — vaikeasti sairaat lähetämme sitten sairaaloihin tai parantoloihin.

Tehtaan terveysaseman seinillä olevat diagrammat osoittavat havainnollisesti huolellisen ehkäisy- ja parannustyön tuloksia. Tuberkuloosi, joka ennen vapautusta raivosi todellisena kansansairautena, on MAVAG-tehtaan työläisten keskuudessa miltei tuntematon. Ammattisairaustapauksien lukumäärä on jo aivan mitätön. Silikoosia (pölykeuhkoa) ei ole esiintynyt ensinkään vuoden 1947 jälkeen.

— Tämä on vasta alkua, selittää tri Regös, — sillä emme suinkaan ole vielä tyytyväisiä tähänastisiin tuloksiin. Muutaman viikon kuluttua perustetaan tehtaaseemme neuvostoliittolaisen esimerkin mukainen "yöhoitola," joka tulee olemaan ensimmäinen laatuaan Unkarissa.

Budapestin taideteollisuusnäyttelyn eräs erikoisuus: Unkarin pääministerin Mátyás Rákosin puolison, rouva R á k o s i n valmistama posliininen mokkakalusto, jonka siron marja-aiheisen koristelun hän myös on piirtänyt ja suorittanut.

HELI AROLA:

Käsityön kauneutta

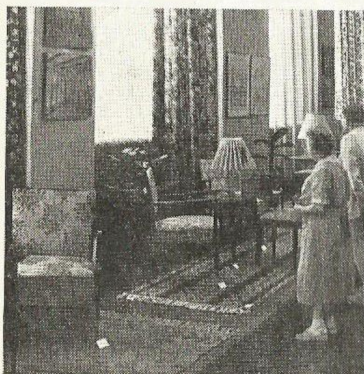
Eräänä viime elokuun helteisenä päivänä nousin Budapestin Taideteollisuuskoulun portaita tutustuakseni Unkarin ensimmäiseen taideteollisuusnäyttelyyn. Muistissani oli elävänä kuva vuosi sitten Suomessa järjestetystä vastaavasta suomalaisesta näyttelystä, josta yleisenä mielipiteenä todettiin, että siellä esitettiin "taidetta taideteollisuusnäyttelyä varten", ettei sillä ollut mitään tekemistä arkielämän tarpeiden ja tarkoitusten kanssa. Näyttelyn sanottiin ilmentävän taideteollisuutemme yleistä suuntaa, ja näin ollen olin tietenkin hyvin kiinnostunut näkemään Unkarin taideteollisuuden "suunnan" nykyhetkellä. Onhan taideteollisuus, jos mikään, elämän arkipäivän kauneuden taidetta, jonka tehtävänä on antaa väriä ja muodon kauneutta jokapäiväisen ympäristömme pienille yksityiskohdille.

Jo ensi vaikutelmana saatoin todeta, että näyttely muodosti hyvin laajan, mutta kuitenkin yhtenäisen kokonaisuuden. Suhteellisen suppeista puitteistaan huolimatta — näyttely käsitti kaikkiaan neljä suurta salia — se toi hyvin esille taideteollisuuden eri puolet, jokaisesta esineestä heijastui Unkarin ikivanhojen kansanperinteiden rikkaus ja väriloisto.

Ensimmäinen näyttelyhuone oli omistettu etupäässä hienoille porsliini- ja taontatöille, joille seinien taidokkaat gobeliinit antoivat arvokkaat kehykset. Yleisenä käsityksenä lienee,

Keramiikkaa, puusta veistettyjä korulippaita, huonekaluja . . . Ylhäällä: kuulun keramiikkataiteilijattaren Margit Kovácsin värikäs keramiikkalautanen syntyvaiheessaan.

että Unkarin posliinimaalaus noudattaa yhä vielä vanhaa aristokraattista ja hienostelevaa linjaansa. Näyttelyssä esitetyt yksinkertaisuudessaan tyylikkäät tee-, kahvi- ja ruokailuastiastot osoittivat kuitenkin, että myös tämä taideala on hakeutunut nykyisin suosittuihin, niin väriltään kuin aiheiltaan hillittyihin muotoihin. Erinomaisena esimerkkinä oli näyttelyssä suurta huomiota herättänyt, Unkarin pääministerin Mátyás Rákosin puolison rouva Rákosin maalaama läpikuultavan ohut mokka-astiasto, joka siroine marja-aiheineen oli aivan ihastuttava nähtävyys. Hän oli myös suunnitellut erittäin tyylikkään kultatähdellä ja iskurityöläisten kunniamerkillä somistetun ruokakaluston

Toisessa huoneessa katsoja kohtasi Unkarin tyypillisesti kansanomaisen keramiikkataiteen koko rikkaudessaan. Unkarilaiset ovat aina olleet kuuluja herkullisista ja värikkäistä savitöistään, ja täällä saatoin nyt todeta, miten vanhat kansan käsissä syntyneet aiheet kehittyvät ja muotoutuvat edelleen ammattitaiteilijain käsitteleminä. Erikoisesti huomio kiintyi ainutlaatuisen siroihin keramiikkalaattoihin, sillä onhan tämä materiaali tunnetusti hyvin vaikeaa käsitellä. Mieleeni jäivät etenkin Margit Kovácsin ja István Gádorin työt, joissa maisemat ja henkilöt oli saatu todella elämään. Eniten tilaa oli tässä osastossa kuitenkin annettu kauniisti muotoilluille jokapäiväisille käyttöesineille, jotka korkeasta taiteellisesta tasostaan huolimatta olivat yllättävän huokeita. Niitä, kuten muitakin näyttelyesineitä, yleisö ostikin runsaasti.

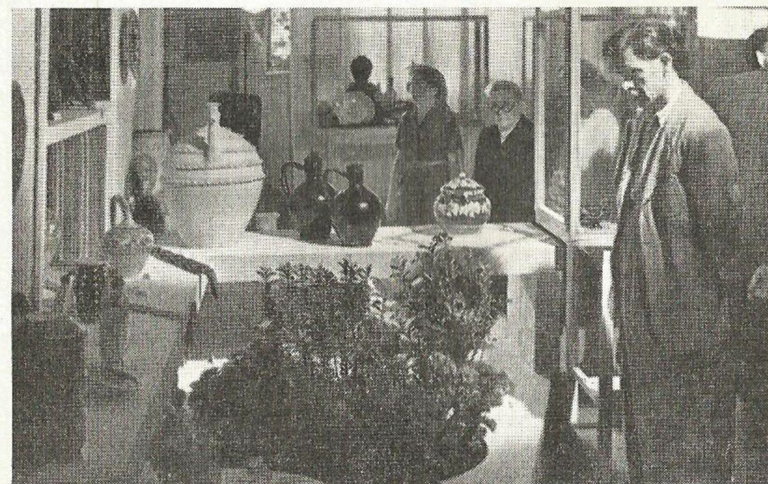
Tekstiilituotteet ja käsityöt muodostivat oman värikylläisen osastonsa. Unkarilaisten erinomaiset kirjontatyöt ovat aina olleet omaa luokkaansa. Nytkin oli näytteillä lukuisia toinen toistaan taidokkaampia liinoja, tyynyjä, seinävaatteita ja ennenkaikkea tietysti puseroita. Suomalaisen hillittyyn kuviointiin tottuneelle silmälle on unkarilaisten hehkuva kukkasloisto ensi näkemältä outoa, mutta unkarilaisille ominainen värien hallinta ja taituruus herättää yksinomaan ihailua ja ihmetystä. Samoin oli laita erilaisten villa- ja puuvillakankaiden sekä verhojen kohdalla, joille selvän voimakas väritys ja runsas kuviointi ovat tyypillisiä. Unohtumattomina jäivät myöskin mieleen aistikkaat kävelypuvut, hameet ja päähineet, joiden somistuksena oli hienolla maulla käytetty kirjontaa ja punontaa.

Myös huonekaluilla ja matoilla oli näyttelyssä oma edustava osastonsa. Kalustoissa näytti olevan vallalla meilläkin suosittu kevyt tyyli, joka tekee oikeutta kauniille luonnollisille puupinnoille ja yksinkertaisille muodoille. Kuten muilla aloilla, niin tässäkin on käytännöllisyys- ja mukavuusnäkökohtiin kiinnitetty päähuomio.

Jo se seikka, että tämä oli Unkarin ensimmäinen taideteollisuusnäyttely, osoittaa, miten vähän vanha Unkari välitti suurta yleisöä palvelevan taideteollisuuden kehittämisestä.

Oikealla: Kuinka kansanomainen korukirjontatyö syntyy bujákilaisen naisen taitavista ja taiteellisista sormista. Alhaalla: Siroja, värikkäitä keramiikkamaljakoita tarkastellaan taideteollisuusnäyttelyssä.

OOPPERA PYÖRIEN PÄÄLLÄ

Tuskin oli vielä toisen maailmansodan lyömiä haavoja ehditty parantaa, kun jo muodostui Unkarin valtionrautateiden sinfoniaorkesteri. Vapautuksen jälkeisinä vuosina tämä uusi yhtye oli maan ensimmäinen työväen orkesteri, ja sen jäsenet esiintyivät aina rautatieläisten tummansinisissä univormuissa. Lukuisten julkisten esiintymisten ja hyvän kapellimestarin ansiosta he edistyivät nopeasti. Pääkaupungissa antamiensa konserttien lisäksi he tekivät usein matkoja myös maaseudulle. Valtionrautatiet antoivat heidän käytöönsä erikoisvaunun, ja näin orkesteri saattoi järjestää konsertteja maan eri osiin. Yleisö, joka täten tutustui vakavaan musiikkiin, alkoi ilmaista yhä useammin toivovansa, että se saisi orkesterin solistien lisäksi kuulla myös kokonaisia oopperaesityksiä.

Tammikuussa 1948 tehtiin Unkarin valtionoopperan kanssa sopimus, jonka mukaan ooppera antoi orkesterin käytettäväksi laulusolisteja, kuoron, teknillistä henkilökuntaa, nuottiaineistoa, pukuja, lavastuksia jne. ja järjestää maaseutukaupunkeihin jatkuvasti taiteellisesti täysipainoisia oopperaesityksiä. Silloin tämä näytti kuitenkin vielä vain rohkealta unelmalta. Mutta tämän vallankumouksellisen uudistuksen uranuurtajat vetosivat silloin täydellä syyllä Italian esimerkkiin, sillä siellähän on, kuten tunnettua, vakinaisten oopperain lisäksi muutamia kiertäviä oopperoita, jotka esiintyvät maaseu-

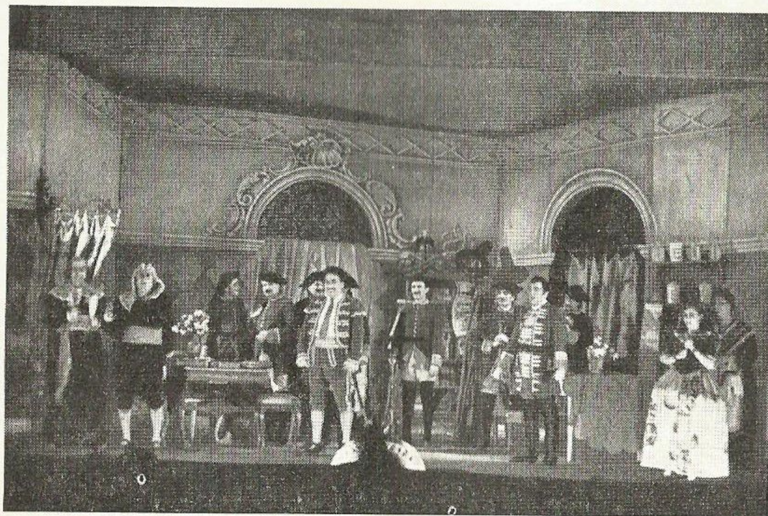
Vasemmalla: ”Kiertävä ooppera” harjoittelemassa Verdin ”Traviataa”. Nuoret oopperataiteilijat Agnes Vámos Violettan ja Ferenc Mátrai Alfredin osissa. Ylhäällä: Kohtaus lopullisesti hiotun ”Traviatan” ensimmäisestä näytöksestä.

dulla ja myös ulkomailla. Yritys saavutti arvaamattoman menestyksen. Ensimmäinen esitys, Verdin "Traviata" järjestettiin etelä-Unkarissa sijaitsevassa Pécsin kaupungissa, ja näytäntökauden loppuun mennessä yhtye oli esiintynyt jo 15 eri maaseutukaupungissa. Kiertävän oopperan käytössä on kaksi makuuvaunua ja lisäksi tarpeen mukaan vaunuja lavastusta ja instrumenttien kuljetusta varten. Makuuvaunut on tehty mahdollisimman viihtyisiksi asettamalla niihin erinomaiset vuoteet, suihkut jne.

Näytäntökautena 1948—49 kiertävä ooppera järjesti 31 tilaisuutta, joissa esitettiin viisi eri oopperaa. Kolmena seuraavana näytäntökautena, 1951—52 mukaanluettuna, järjestettiin vuosittain 100 näytöstä. Valtionooppera on muodostanut yhtyettä varten itsenäisen kuoron ja valmistuttanut sille myös lavastuksia, joita voidaan käyttää aina kunkin paikkakunnan mahdollisuuksien mukaan. Kiertävän oopperan ohjelmistoon kuuluu Mozartin, Verdin, Donizettin, Puccinin, Rossinin ja Ferenc Erkelin, Ferenc Lisztin ohella 19. vuosisadan suurimman unkarilaisen säveltäjän, suosituimpia oopperoita. Solisteina ja johtajina on Budapestin oopperan ja kaupunginteatterin taiteilijoita. Kiertävä ooppera tarjoaa valtionoopperalle myös erinomaisen tilaisuuden järjestää nuorille lahjakkaille laulajilleen ja kapellimestareilleen mahdollisimman monia esiintymisiä, ja näin on voitu ratkaista onnellisesti kysymys nuoresta taiteilijapolvesta.

Nykyään on tilanne sellainen, että laulajia ja orkesterimuusikkoja on aivan liian vähän. Molemmat Budapestin oopperat antavat vuosittain 500 näytöstä. Kiertävä ooppera järjestää vuodessa 100 esitystä ja maaseudulta se etsii uusia lahjakkaita kykyjä, jotka myöhemmin voivat rikastuttaa Unkarin musiikkikulttuuria.

"Kiertävä ooppera" Kecskemétin kaupungissa. Parhaillaan menossa Rossinin "Sevillan parturin" toinen näytös.

"Ignác Semmelweiss"

— unkarilainen suurelokuva "äitien pelastajasta"

Erään unkarilaisen tiedemiehen elämästä, joka oli täynnä taisteluja, on valmistettu filmi, joka mestarillisuutensa ansiosta sai Karlovy Váryssa elämäkerrallisten elokuvien suurpalkinnon.

Semmelweissin elämästä on kirjoitettu romaaneja ja näytelmäkappaleita sekä valmistettu elokuva. Kymmenen kansakunnan kirjailijat ovat teoksissaan yhä uudelleen loihtineet silmiemme eteen hänen traagillisen tarinansa.

Ignác Semmelweissista halusi hänen isänsä kasvattaa kuninkaallisen sotilastuomarin. Nuori koululainen kieltäytyi käyttämästä miekkaa, ja vain kerran elämässään, ollessaan v. 1848 Wienin akatemian legionan jäsen, hän pukeutui asepukuun. Lainopilliset kirjat olivat hänen mielestään "sahajauhoilta maistuvia kuritushuonerangaistuksia". Hän valmistui lääkäriksi, ja samana päivänä, kun hän sai Wienissä lääkärindiplomin, hänelle tarjottiin teoreettisen lääketieteen apulaisprofessorin virkaa. Mutta hän päätti, että hänestä tulee parantava lääkäri.

"MEDICUS MILITANS"

Tämän päätöksensä hän pitikin aina kuolemaansa asti. Hänen omien sanojensa perusteella voimme rakentaa kuvan hänen taistelurikkaasta elämästään. Sillä hän, ihmisrakkauden ja hyvyyden, rehellisyyden ja totuuden julistaja, oli myöskin horjumaton taistelija. Hän oli medicus militans, taisteleva lääkäri.

Ennen Pasteuria jokaisesta kymmenestä Wienin klinikalla tapahtuneesta operoidusta synnytystapauksesta yhdeksän päättyi kuolemaan tai vaikeaan haavamyrkytykseen.

Synnytyshuoneen sairaalasaleissa raivosivat lapsivuodekuume ja kuolema.

Ja nimetön vasta-alkaja julistaa sodan sairauksista "salaperäisintä" ja samalla rikollista lyhytnäköisyyttä, tyhmää taikauskoisuutta ja kehnoa valetiedettä vastaan. Missä sitten näki Semmelweissin aikakauden tiede syyn lapsivuodekuumeeseen? Ilmakehän turmiollinen vaikutus, maitokuume, huono tuuletus, dieettivirheet — sanottiin. Olipa kokonainen "koulukunta", jonka mukaan avioliiton ulkopuolella tapahtuva synnytys aiheutti kuumekuoleman, koska "Jumalan siunaus ei ole heidän yllään..." Toiset vertasivat sairaalasaleissa olevien sänkyjen määrää ikkunaraamien korkeuteen ja epäilivät syyn piilevän siinä. Sietämättä vastaväitteitä toiset taas julistivat, että kaikki johtuu vain kuun asennosta... Italiassa kutsuttiin kuumeen aiheuttajaa "l'occultoksi" — "salaperäiseksi", Euroopan yliopistoissa sillä oli nimenä "divinum aliquid" — "jumalallinen jokin". Englannissa ja Amerikassa äitejä tappavan sairauden syytä nimitettiin "unknown somethingin", "tuntemattoman jonkin" nimellä.

Professori Kleinin, Semmelweissin päällikön mielipiteen mukaan sen aiheutti osittain etelätuuli, osittain taas sairaalasaleissa tapahtuva potilaiden ryhmittyminen. Professori Braunin mielipiteen mukaan sen aiheuttajana oli jano, ranskalaisten mielestä "soinen maaperä". Englantilaiset syyttivät "naisten elimistön onnettomuutta aiheuttavia mahdollisuuksia..." Virchov, solupatologian isä, ilmoitti "erehtymättömällä varmuudella", että lapsivuodekuumeen aiheuttaa talvikuukausien erikoislaatuinen ilmasto.

Wienin yleisen sairaalan alilääkärin sydämessä paloi ihmisrakkauden pyhä liekki silloin, kun hän julisti sodan aikakautensa lääkäripiireissä vallitsevaa rikollisen ennakkoluulon ja kuolettavan kateuden henkeä vastaan.

KUORIPOJAN KELLO

Hän harhaili hermoja repivässä labyrintissä kaksi vuotta. Hän tutustui 37.833 synnytystapaukseen ja sairaskertomukseen. Kesällä 1847 hän kirjoitti: "Pelkkää kysymysmerkkiä, arvoitusta ja epäilyä. Vain kuolleitten suuri lukumäärä on todellisuutta. Elämäni on kuin helvettiä."

Hän pani merkille kaiken. Eikö kenties se aiheuttanut kuumetta, että kuolleitten luo kutsuttua pappia seurasi nuori poika kovasti kelloa soittaen ja marssien sairaalasalien läpi. Hänen aivoissaan vilahti Pavlovin ehdollisen refleksiteorian aavistus. Hän kielsi kellojen soittamisen. Tämäkään ei auttanut. Siis hermot eivät olleet kuumeen aiheuttajia. Mutta mikä sitten?

TOTUUDEN JÄLJILLÄ

Me tiedämme, että erään hänen lääkäritoverinsa kuolema johdatti hänet suureen keksintöönsä: kirurgin jälkiä seuraa kuolema. Lääkärit itse kuljettivat tartunnan äitien ruumiiseen tutkiessaan heitä. Emme pysty enää edes tajuamaan, miksi ei silloin heti uskottu hänen keksintöään oikeaksi. Ilman mikroskooppia, ilman laboratoriota ja eläinkokeita Semmelweiss löysi totuuden. Ja hän antoi samalla lääkäreille voittoisan aseen: käsienpesun kloorikalkilla. Euroopan lääkärit nauroivat. Brittiläinen tri Meigs esitti kiihtyneenä vastalauseensa: "Anteeksi, gentlemannin käsi on aina puhdas!"

Vuoden 1848 maaliskuussa ei lapsivuodekuume tarttunut yhteenkään synnyttävään äitiin hänen osastollaan. Ainutlaatuista tilastoa lääketieteen historiassa! Tämä oli sama kuukausi, jolloin hän Wienin vallankumousbarrikaadien takaa palasi elämänsä todelliselle taistelutanterelle — synnytyshuoneisiin ja sairaalasaleihin voittaakseen lapsivuodekuoleman.

Metternichiläisen hovipuolueen viha karkoitti "kapinallisen lääkärin" Pestiin. Vanhassa Rókus-sairaalassa hän todisti oikeaksi lääketieteellisen keksintönsä. Kaikkialla Euroopassa vielä kymmenet tuhannet synnyttävät äidit kuolivat — lapsivuodekuolevaisuus oli 30—40 prosenttia. Semmelweissin osastolla oli "parantava lääkäri" jo voittanut.

Hän sai oppituolin. Hän oli se harvinainen profeetta, joka tunnustettiin omassa maassaan. "Oppini ei meillä tavannut vastustajaa" — hän kirjoitti akatemialle, kun hän vuonna 1860 lähetti maailmalle Pestissä, Wienissä ja Leipzigissä yhtä aikaa ilmestyneen suuren teoksensa "Lapsivuodekuumeen sairasoppi, käsittely ja ehkäiseminen". Silloin teoksen hinta oli satasen markkaa — nykyään sen yksikin kappale on omaisuuden arvoinen.

MURHAAJAT

Oli kulunut viisitoista vuotta siitä, kun hän voitti lapsivuodekuumeen, mutta maailman lääkärien yleinen mielipide oli yhä häntä vastaan. Pestistä hän pommitti vastustajiaan. Hän jakoi säälimättä iskujaan. Vain yksi esimerkki. Dresdeniläinen ylilääkäri

Küchenmeister ei edes kokeillut desinfioimista kloorikalkilla, vaan suositteli sensijaan joen mudasta valmistettuja hauteita lapsivuodekuumetapauksissa... "Murhaaja!" huusi hänelle Semmelweiss. Hänessä palava kiihko oli jo demoonista. Hän hyökkäsi jopa solupatologian ylpeää berliiniläistä paavia Virchoviakin vastaan: "Ylilääkäri on yksi syyllisistä! Herra ylilääkäri on eräs syyllinen joukkomurhiin!"

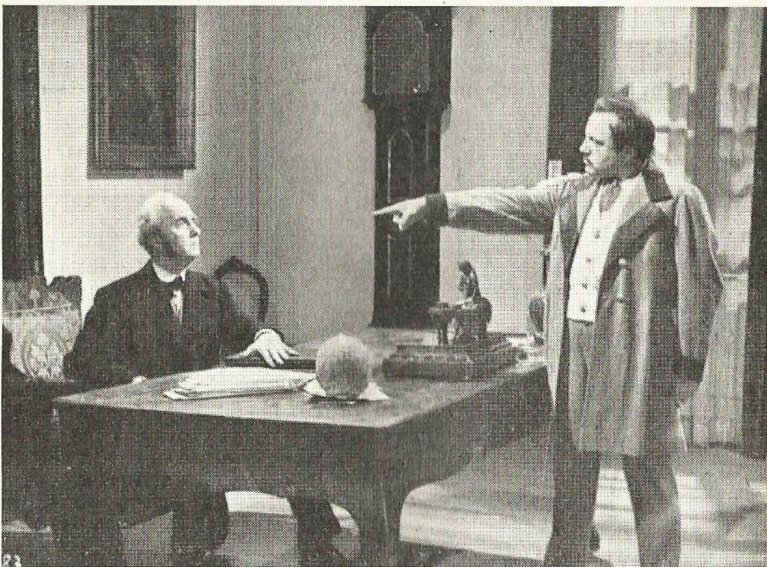
Traagillista ja ylevää — yksi ainoa ihminen taisteli uhraten halvan kunnian laakerit. Hän luopui maineen ja porvarillisen hyvinvoinnin mahdollisuuksista, ja hän kaatui voittonsa kynnyksellä, menettäen järkensä valon... Sillä hän tuli voittajaksi vasta kuolemansa jälkeen, kun Pasteur ja Koch todistivat jälkimaailmalle sen, mitä hänen oma aikakautensa ei tahtonut uskoa — että hän kuului suurimpiin lääkäreihin.

Kaikki se, mistä Semmelweiss oli uneksinut, mistä hän kirjoitti ja minkä puolesta hän taisteli vallankumouksellisten barrikaadien takana ja kuumesairaiden tautivuoteen vieressä, on jo toteutunut.

Ja Unkari muistelee Semmelweissia, antaa hänen nimelleen kunnian jakaessaan joka vuoden heinäkuun ensimmäisenä päivänä, "äitien pelastajan" syntymäpäivänä, Semmelweissmitalit Unkarin parhaille lääkäreille.

*

Eräässä helsinkiläisessä elokuvateatterissa marraskuun 14 pstä lähtien esitetty "Semmelweiss"-elokuva ei ole se uusi Unkarin kansantasavallassa valmistettu elokuva, jota edellä olemme esitelleet ja joka Karlovy Váryn elokuvajuhlilla sai elämäkerrallisten elokuvien suurpalkinnon, vaan kuuluu vanhempaan tuotantoon horthyläiseltä aikakaudelta. Edellä esittelemämme uusi "Semmelweiss"-suurelokuva tulee lähiaikoina esitettäväksi Helsingissä.

TAMMISAUVAN VIESTI

Novelli, kirjoittanut TIBOR TARDOS

Budapestin kaupungin II. piirin eräässä pienessä rauhankokouksessa ojennettiin vastavalitulle edustajalle mestarillisin veistoksin koristeltu tammisauva. Keski-ikäinen, tummaan pukuun pukeutunut mies lahjoitti tuon mestariluomuksen edustajalle seuraavin sanoin:

"Sallinette, että kerron tämän sauvan tarinan. Tämän sauvan on kaivertanut eräs kahdeksankymmentäviisivuotias vanhus. Vanhus oli isäni...

Olen syntyisin pienestä maalaiskylästä, niin pieneltä nyirsegiläiseltä paikkakunnalta, ettei edes kannata mainita sen nimeä. Meillä päin ihmisten oli tapana sanoa: Asuupa muuallakin ihmisiä Jumalan selän takana, mutta me asumme juuri keskikohdalla, niin että Herra Jumala ei varmastikaan näe meitä. Onneksi melko nopeasti pääsin pois tuosta pesästä. Pestissä olen jo kauan ollut töissä, täällä olen mennyt naimisiinkin. Ainoastaan sitä olen surrut, että minun oli jätettävä sinne vanha isäni, jota aina olin suuresti rakastanut, ja joka — tiesin sen hyvin — tuli vaikeasti toimeen ilman minua. Olimme kirjeenvaihdossa vanhuksen kanssa. Kirjoitin kirjeen hänelle. Hän luetutti sen itselleen ja kirjoitutti vastauksen jonkun kyläläisen avulla. Isäni oli lammaspaimen koko elämänsä ajan niin ettei hän lapsuudessaan eikä myöhemminkään saanut oppia kirjainten raapustamisen taitoa. Vuodessa emme kirjoittaneet toisillemme kuin noin kaksi tai kolme kertaa. Olipa sellaisiakin vuosia, jolloin en lainkaan saanut häneltä kirjeitä. Tänä keväänä — olin silloin töissä eräällä suurella rakennustyömaalla — tapasin erään kyläläiseni.

"No, mutta sinäkö se oletkin?", hän sanoo. "Tuskin uskoisi silmiänsä."

"Kas, miksipä ei uskoisi? —"

"Sinut kun ilmoitettiin kuolleeksi — kotona."

"Mitä?"

"Niinpä niin, meille ilmoitettiin kuolinsanomasi! Eräs Debrecenissä käynyt mies oli omin silmin — kertomansa mukaan — nähnyt sinun putoavan rakennustelineiltä ja taittavan niskasi. Isä parkasi surikin sinua kuolleena, ja siitä lähtien hän on ollut surun vallassa.. Sanovatpa, ettei hänellä enää surunsa vuoksi ole pitkää matkaa hautaan..."

Ensimmäinen ajatukseni silloin oli, että jätän tänne kaikki niine hyvineen, kiirehdin asemalle ja matkustan pieneen kyläpahaseeni lohduttamaan isäukkoani. Ilmoitin aikomuksestani rakennuksen ylijohtajalle. Hän otti esille aikataulun katsoakseen junan lähtöaikaa, sanoi sitten yht'äkkiä:

"Miksi toveri menisi kotiin, kun voi isälleen soittaakin."

Nauroin katketakseni. "Voi hyvä toveri rakennusjohtaja, ei ole edes sähköä meidän kylässämme, saatikka sitten puhelinta. Lähin rautatieasema on kahdenkymmenen kilometrin päässä kylästä."

"Koska olitte viimeksi kotonanne?"

"Nojaa... taitaa siitä olla kymmenisen vuotta..."

"Voi olla, että silloin asiat olivat tuolla tolalla", sanoo rakennuksen johtaja. "Mutta nykyään ovat asiat varmastikin aivan toisin. Teidän kylässänne on jo puhelin, rautatieasema, vieläpä aivan varmasti sähkövalokin...!"

Hän näytti minulle kirjasta, ja todellakin, kyläni nimen vieressä oli pieni veturin kuva, pienet kaukokirjoitinlaitteen ja puhelimen kuvat. Ihmettelin. —

"Älkää ihmetelkö, toveri, vaan kiirehtikää postiin, soittakaa isällenne, lohduttakaa ja rauhoittakaa häntä."

Soitin isäukolleni puhelimella. Postimestarilta sain sitten myöhemmin kuulla, miten kaikki siellä kotona oli tapahtunut.

He olivat lähettäneet pikalähetin vanhuksen asunnolle. Lähetti sanoi hänelle: "Tulkaa pian postiasemalle, poikanne haluaa puhua kanssanne." "Poikaniko? Mutta hänhän . . . on kuollut, poloinen . . ." "Ei hän ole kuollut, ja pian saatte jopa puhuakin hänen kanssaan." "Mitä? Onko hän siis täällä? Oletteko nähneet? . . ." "Emme ole nähneet, ei hän täällä ole, mutta olemme kuulleet hänen äänensä. Kiirehtikäähän!"

Isäni otti hattunsa, ja lähettiä kuulustellen ja väitellen hänen kanssaan hän kiirehti postiasemalle. Kompastellen . . . niin nopeasti kuin vain hänen vanhat jalkansa jaksoivat . . . "Elääkö? . . . Onko täällä? . . . Puhuuko? . . . Oletteko nähneet? . . ." Hän saapui perille hengästyneenä ja kylpien hiessä. He istuttivat hänet tuoliin, koettivat rauhoittaa häntä, mutta kaikki turhaan. Hän jauhoi vain omiaan: "Jos hän eläisi, olisi täällä . . ." Yht'äkkiä puhelin alkoi soida.

He ojensivat vanhukselle torven, mutta hän vain katseli ympärillään olevia ihmisiä, eikä suostunut ottamaan sitä.

"Mikä tämä on? Mitä tällä rautakappaleella tahdotte? Poikani? Missä on poikani?" . . . Suorastaan väkivalloin oli torvi asetettava hänen korvaansa vasten. Samassa hetkessä, kun hän kuuli ääneni, hän tunsi minut. Ihmiset, jotka olivat olleet läsnä, sanoivat, että hänen kasvonsa olivat muuttuneet hetkessä ikäänkuin puolivuosisataiset rypyt olisivat kadonneet, ja vanha, hampaaton suu oli alkanut hymyillä. "No, Bálint setä, sanokaa toki jotakin pojallenne . . ."

Mutta hän ei sanonut mitään, piti vain kirkastunein kasvoin ja mykkänä korvansa vieressä tuota "rautakappaletta".

Juttelin hänelle kaikenlaista. Kutsuin häntä nimeltä, maanittelin lempinimelläni . . . kaikki turhaan.

Postimestari oli sitten lopultakin huomannut, että vanha lammaspaimen ei uskonut puhelimen ominaisuuksiin. Ei osannut käyttää sitä, vieläpä epäili sitäkin, että olisin jossakin lähellä, puhuisin piilosta . . . He ottivat häneltä puhelimen torven ja sanoivat, että hän on vielä arka, kun on ensimmäisen kerran elämässään tekemisissä puhelimen kanssa. Seuraavana lauantai-iltana matkustin kotikylääni.

Suokaa anteeksi. Nyt tiivistän sanottavani jo hyvin lyhyeksi. Sen päivän iltana emme paljonkaan osanneet toisillemme sanoa kyyneliltä, jotka sydämistämme puhkesivat. Mutta seuraavana aamuna isäni halusi kuunnella ja minun oli kerrottava koko elämäni melkein alusta loppuun: mitä olin tehnyt, missä elänyt, mitä puuhaillut siitä lähtien kun olin joutunut maailmalle. Kerroin vanhukselle suurista rakennustöistä, joita teimme, myllyistä, vilja-aitoista, sähkötehtaista, työläisten asuntotaloista, lastenseimistä, rautatieasemista. Isäni kuunteli vaieten. Näin, ettei hän uskonut kaikkea, mitä puhuin. Varsinkaan hän ei uskonut puheitani sähkötehtaista. "Haluatko sanoa, että teette koko maassa samaa kuin täälläkin? Syttyykö sähkölamppu kaikkialla?" "Ei ole vain sähkölamppuja, vaan on myös puhelimia, joilla voi puhua kauaksi."

"No, sanon suoraan, poikani, etten usko tuota. Yhteen paikkaan, meidän luoksemme, on sähkö hyvinkin voitu johtaa, ja puhelin. Mutta kaikkialle? Preussin keisarillakaan ei olisi tuohon kaikkeen tarpeeksi rahaa. Meressä ei ole niin paljon vesipisaroita kuin tuohon kaikkeen tarvittaisiin forintteja . . ."

Iltaan mennessä hän sitten kuitenkin uskoi kaiken. Hän suorastaan säteili, nuorekkain askelin hän tuli ja meni. Pani pöydän koreaksi, olipa hankkinut viiniäkin, josta kaatoi minulle ja itselleenkin lasillisen.

"Ja sitten, sanohan poikani, sallivatko he sen? Eivätkö he valmistele sotaa?" "He?" "No, rikkaat . . ."

Laskin lasin pöydälle. "Niin, rakas isäni . . . Rikkaat eivät suinkaan mielellään antaisi kaiken tämän tapahtua. He tosiaankin tahtoisivat aikaansaada sodan meitä vastaan, mutta kansat eivät anna."

"Oletko varma, etteivät salli?" "On kahdenlaisia ihmisiä: niitä, jotka sallivat ja niitä, jotka eivät salli."

Vanhus hypähti pystyyn ja sanoi: "Sellaisia ei saa olla . . . Kyllä minä . . ." Tässä hän vaikeni, enkä tiennyt, mitä hän oli aikonut sanoa. Joimme viinin ja illan loppupuolella puhelimme siitä, millaisia kansoja on maailmassa, missä he elävät, minkä näköisiä he ovat. Minun oli kerrottava tarkkaan, millaisia ovat neekerit, minkä näköisiä kiinalaiset, ranskalaiset, italialaiset. Vanha isäni ei ollut eläessään nähnyt muita kuin oman kylänsä asukkaita.

Hän saattoi minut asemalle ja vilkutti minulle kauan. Sen jälkeen en enää nähnyt häntä. Kuuden kuukauden kuluttua sain sähkösanoman, että hän oli kuollut.

Kun saavuin kotiin, neuvoston puhemies kutsui minut neuvoston talolle ja antoi minulle pitkän kotelon. "En uskaltanut jättää sitä kotiin, niinpä toin sen neuvoston talolle. Kotelon me valmistutimme siitä syystä, ettei sille sattuisi mitään vahinkoa. Se on hyvin kallisarvoinen. Toverin lähdön jälkeen vanhus kaiverteli sitä yötä päivää . . ."

Sanottuaan tämän hän aukaisi kotelon ja veti sieltä tämän tammisauvan, jota pitelen nyt kädessäni. Isäukkoni oli kaivertanut siihen päät, joista olimme viimeisenä iltana keskustelleet. Tämä pää tässä on neekerin pää sellaisena, miksi vanhus kertomani perusteella neekerin pään kuvitteli. Tämä tässä pitkine hiuksineen on varmaankin kiinalainen, tämä lienee venäläinen, tämä toinen, naisen pää, lienee englantilainen, tämä lapsi korealainen . . . Suurin pää, joka on keskellä, on unkarilainen: vanhuksen pää viiksineen. Ihmeteltävästi se muistuttaa isä poloistani. Kuten voitte nähdä, on jokaisen suu auki ikään kuin ne huutaisivat jotakin. Neuvoston puhemies, joka viime aikoina oli usein käynyt tervehtimässä isääni, sanoo, että vanhus antoi selityksen myös tähän. Nämä vihaiset kasvot huutavat: Rauhaa! Rauhaa!

Saattaapa olla, että isäni on noin sanonut. En koskaan tietänyt, että hän kykeni näin taiteellisesti kaivertamaan. Poikavuosinaan hän viimeksi valmisteli piiskanvarsia, ikeitä, sulhaspojan sauvoja sekä yhtä ja toista muuta, mitä poikamiesten oli tapana näperrellä . . . Kaiverrukset, kuten ehkä huomasitte, hän sai valmiiksi ennen kuolemaansa. Työtään hän ei minulle tarkoittanut, niinpä en myöskään voi sitä pitää. Sinä iltana, jolloin viimeistä kertaa olimme yhdessä — nyt jo selvästi ymmärrän — hän päätti puhua pienestä kylästämme maailman kansoille. Hän uskoi tuohon ajatukseensa, siispä toteutukoon hänen toiveensa.

Viekää tämä tammisauvaan veistetty viesti, meidän sanansaattajanamme, mukananne neuvotteluihin, viekää se Wieniin kansojen yhteiseen kokoukseen. Kertokoon se vanhan unkarilaisen lammaspaimenen kuolema jälkeenkin rautateitten, radion, puhelimen, kaukokirjoitinten ja sanomalehtien siivillä kaikesta siitä, mitä hän elämänsä viimeisinä vuosina niin suuresti oli ihmetellyt — kertokoon siitä suuren maailman kaikille kansoille.

Vali Gyenge Kawamotolle

Valéria Gyenge, Helsingin olympiakisojen naisten 400 m:n vapaauinnin voittaja, kirjoitti Unkarin III rauhankongressin johdosta kirjeen Eva Kawamotolle, havaijilaiselle uimarittarelle, joka kisoissa kilpaili Yhdysvaltain lipun alla ja voitti loppuottelussa pronssimitalin. Kirjeessään Valéria Gyenge lausuu mm. seuraavaa:

Hyvä Eva!

Varmaankin ihmettelet saatuasi minulta kirjeen, sillä tuskinpa saatoit odottaa sitä. On kulunut jo melkein neljännesvuosi siitä, kun tapasimme. Vietimme Helsingissä unohtumattomia päiviä. Mutta sen lienet jo unohtanut, että jäin sinulle velkaa vastauksen erääseen kysymykseesi. Kysyit minulta, missä piilee sen seikan salaisuus, että me unkarilaiset uimarittaret suoriuduimme niin hyvin kilpailuista ja voitimme 4 kultamitalia.

Vastaan nyt kysymykseesi. Meidän voittojemme helpoimmin ymmärrettävissä oleva selitys on se, että monen vuoden ajan sitkeästi olemme valmistautuneet olympiakisoja varten.

Voittojemme toisen, syvällisemmän selityksen saattaa vain silloin todella ymmärtää ja tajuta, jos radionne ja lehtienne valheet maastamme eivät liiaksi ole vaikuttaneet sinuun. Jokainen unkarilainen olympiaurheilija tiesi, ettei hän ottanut osaa ainoastaan suurisuuntaiseen urheilujuhlaan, vaan samalla sellaiseen juhlaan, jossa maailman nuorisolle avautui mahdollisuus rauhantahtonsa ilmituomiseen.

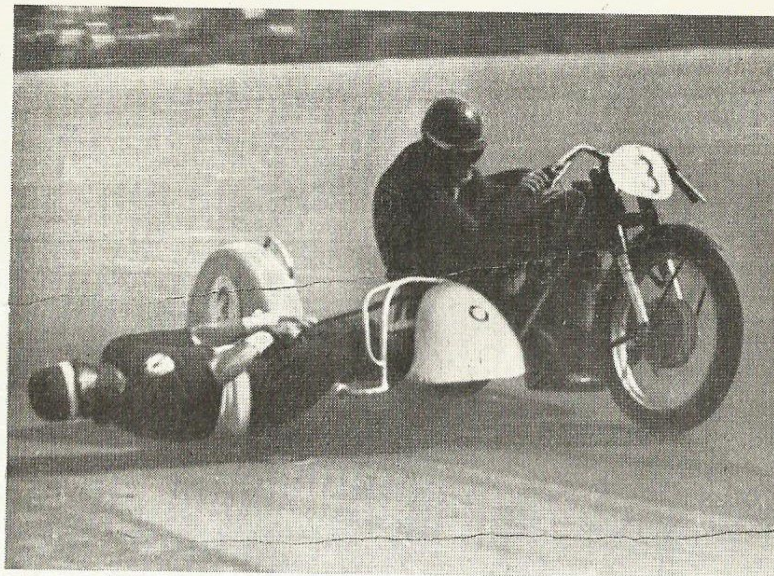
Niin, Eva, jokainen urheilijamme jo senkin vuoksi halusi antaa Helsingin olympialaisissa parastaan, koska hän ymmärsi esiintymisellään palvelevansa rauhan asiaa, sillä hän tietää, mitä rauha merkitsee. Rauhasta riippuu sekin, tapaammeko jälleen neljän vuoden kuluttua. Kirjoitin, että se riippuu rauhasta, mutta tahdoin sanoa: se riippuu meistä.

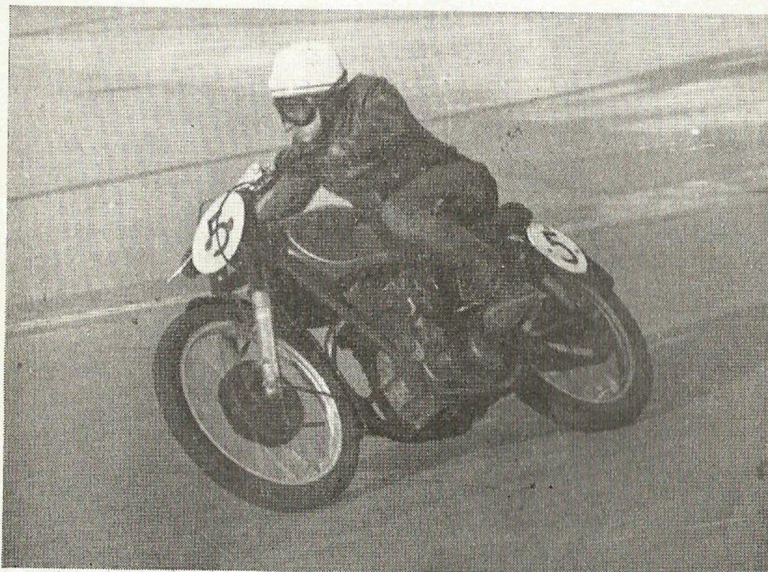
Hyvä Eva, kuukauden kuluttua kokoontuvat Wienissä rauhaarakastavien kansojen edustajat, jotta he kansojen rauhankongressissa julkitoisivat satojen ja taas satojen miljoonien ihmisten järkkymättömän tahdon taistella rauhan puolesta. Taistele sinäkin yhdessä urheilijatovereittesi kanssa, jotta vuonna 1956 Melbournessa jälleen rauhan olympialaisissa saattaisimme tavata ja jälleen mitellä voimiamme kultamitaleista. Rakkaudella tervehtii sinua

Valéria Gyenge,

naisten 400 m:n vapaauinnin olympiavoittaja.

VAUHDIN HURMAA. — Pari huimaa välähdystä Budapestissa äskettäin pidetyistä moottoripyöräkilpailuista (oikealla).

UNKARIN TALVIURHEILUA

Lumisen talven tulo on tuonut mukanaan paljon hauskaa sadoilletuhansille talviurheilusta kiinnostuneille unkarilaisille. Joulukuun alusta lähtien on satanut lunta maan kaikissa vuoristoseuduissa. Eivät ainoastaan pohjois-Unkarissa sijaitsevat 1000 metriä korkeat Mátra- ja Bükk-vuoret ole paksun lumikerroksen peitossa, vaan myös Budapestiä ympäröivä 300—450 metriä korkea vuoriseutu alkaa olla erikoisesti talviurheiluun soveltuvan kuivan lumen peittämää.

Joka sunnuntai lähtee kymmeniätuhansia budapestiläisiä hiihtoladuille pääkaupungin läheisyyteen.

Unkarilaiset nuoret ovat hyvin innostuneita hiihtoon, joka ennen oli useimmille ylellisyyttä kalliitten varusteiden takia. Vapautuksen jälkeen ovat kymmenet tuhannet työtätekevät ostaneet itselleen hiihtovarusteet. Tehtaiden ja eri laitosten työntekijät, koululaiset ja korkeakouluopiskelijat voivat lainata ilmaiseksi tehtaiden ja koulujen urheilukerhosta hiihtokengät ja sukset.

Nykyään on helppoa oppia hallitse-

Vasemmalla: Häikäiseviä kinoksia ja häikäisevää aurinkoa . . . Talvesta nautitaan Unkarin pumpuliteollisuuden työläisten lomanviettohotellin edustalla Mátra-vuoristossa. Ylhäällä: Vaikeita ja epävarmoja ovat ensi askelet hiihdossa, mutta sitten sivakat alkavatkin suihkata . . .

maan hiihtotekniikkaa. Yli 3000 nuorta urheilijaa aikoo tänä talvena osallistua kaksiviikkoisiin kursseihin, joita johtavat tunnetut hiihtomestarit kuten Ferenc Hennik, Bertalan Mezö, rouva István Bátai, Ildikó Szendrödi, Irén Kállai ym.

LUISTELU — SUOSITTU TALVIURHEILUMUOTO

Luistelu on Unkarissa vielä suositumpaa kuin hiihto. Erikoisesti tämä pitää paikkansa Budapestissa, missä Keskuspuiston suuri keinotekoinen luistinrata, jota pidetään erinomaisessa kunnossa syksystä kevääseen, tarjoaa yllin kyllin mahdollisuuksia tämän urheilulajin harjoittamiseen.

Vapautuksen jälkeen on keinotekoista jäärataa laajennettu ja tehty ajanmukaisemmaksi. Työtätekeville ja nuorille on varattu halpoja kausi- ja kertalippuja. Näin voivat tuhannet aikuiset ja nuoret nauttia entisen kohtuuttoman kallin "hienoston" jääkentän suomista eduista.

Kentällä soitetaan iloista musiikkia, ja iltaisin kuvastuvat värikkäät valokeilat jään pintaan. Kaunoluistelua, tanssia ja pikaluistelua varten on omat aidatut osansa. Ensiluokkaiset valmentajat kouluttavat täällä Unkarin parhaita luistelijoita ja tulevia mestareita. Täällä tapaamme kaunoluistelun akateemisen maailmanmestariparin, Nagy-sisarukset, sekä lahjakkaat nuoret pikaluistelijat József Merényin ja Julia Kovácsin. Lähellä nykyisiä tähtiluistelijoita "tulevat mestarit" tutustuvat jäähän. Pitkin jään reunaa on sijoitettu lankkukäytäviä, jotta äidit voivat opastaa näitä pikkumestareitaan.

Jääkiekko-ottelun tiimellyksessä Budapestin Keskuspuiston keinotekoisella jääkentällä. Elintarviketyöläisten liiton joukkue ottaa mittaa liiketyöntekijäin liiton joukkueesta.

Jääjuhla Budapestin kaunoluistelukentällä. Nuoret kaunoluistelijatarkandidaatit esittävät taitojaan suurille ihastuneille katsojajoukoille.

Musiikkia ja iloa kaikkialla. Luistelu on saavuttanut Unkarissa ennennäkemätöntä suosiota. Valtion urheilutarvikekaupoista voidaan nykyään ostaa hyvin halvalla luistimia kuten kaikkia muitakin urheilutarvikkeita. Sadattuhannet työtätekevät ja nuoret eri puolilla maata viettävät vapaa-aikansa tuhansilla jääradoilla kaupungeissa ja kylissä.

TALVILOMAT

Kun puhumme talviurheilun saavuttamasta suosiosta Unkarissa, on samassa yhteydessä mainittava myös talvilomat, jotka ennen olivat täysin tuntemattomia työtätekeville.

Vuosittain viettävät sadattuhannet työtätekevät palkallista talvilomaansa ammattiliittojen lukuisissa lomahotelleissa. Ensimmäisinä vuosina vapautuksen jälkeen lomakausi kesti keväästä syksyyn. Mutta viimeksikuluneina kahtena vuotena, hotelliverkoston laajennuttua ja työtätekevien vaatimusten lisäännyttyä, ovat lukemattomat työläiset ja talonpojat ottaneet lomansa mieluummin talvella ja viettäneet muutamia viikkoja jossakin maan luonnonkauniissa lomakeskuksessa, missä heidät on otettu auliisti vastaan ajanmukaisten hotellien viihtyisiin suojiin. Talvilomailijat lainaavat — aluksi usein pelkästä uteliaisuudesta — sukset, kelkan ja luistimet, jotka hotelli tarjoaa heille ilmaiseksi. Ensimmäistä kokeilua seuraa tavallisesti toinen, ja näin saa talviurheilu uusia kannattajia Unkarin työtätekevistä.

Lomahotellien ympäristö Mátra-, Bükk- ja Mecsek-vuorilla kajahtelee hiihtäjien, luistelijain ja kelkkailijain riemukkaasta naurusta. Lumisesta, jäisestä talvesta — joka kerran oli työläisten pelätty vihollinen — on uudessa Unkarissa tullut heidän ystävänsä.

AGNES KELETI — kultatyttö,

uusien mestarien opettaja

Uusi opettaja astuu virkaansa Budapestin liikuntakasvatuksellisessa korkeakoulussa. Hymyilevät ylioppilaat ja totiset professorit piirittävät hänet, hänelle sataa kukkia, lahjoja ja onnentoivotuksia. Kuka on tämä nuori opettaja, tämä nuori tyttö, joka ilosta punastuen seisoo juhlivan piirin ympäröimänä.

Agnes K e l e t i, unkarilainen voimistelija ja olympiavoittaja nimitettiin syyskuun 25 pnä päivätyssä asiakirjassa Budapestin liikuntakasvatuksellisen korkeakoulun assistentin virasta voimistelun oppituolin haltijan apulaiseksi.

Agnes Keletin nimi ja olemus ei ollut vieras sen enempää arvostelulautakunnalle kuin yleisöllekään tämän unkarilaisen voimistelijattaren suorittaessa pakolliset liikkeet naisten henkilökohtaisissa kilpailuissa Helsingin olympiakisoissa. Jo Lontoossa 1948 hän hyvillä suorituksillaan varmisti Unkarin joukkueen hyvinansaitun kolmannen sijan, mutta loukkaannuttuaan hän ei onnettomuudeksi voinut ottaa osaa henkilökohtaisiin kilpailuihin.

Nämä asiat tuntee nykyään jo jokainen, joka hiukankaan on kiinnostunut voimistelusta. Mutta vain harvat tietävät, miten tämä olympiavoittajatar ja moninkertainen Unkarin mestari naisvoimistelussa elää "siviilissä", mitä työtä hän tekee.

"Työni jakaantuu kahteen sarkaan", kertoo meille vastanimitetty apulaisopettaja. "Toisaalta otan osaa voimistelu- ja urheiluopettajien kouluttamiseen, jotka sittemmin tulevat opettamaan yleis-, keski- ja korkeakouluissa tai yliopistoissa, toisaalta opetan urheiluseurojen tulevia valmentajia ja apulaisvalmentajia. Ero on oikeastaan vain siinä, että valmentajakokelaiden opetuksessa sekä harjoitusmateriaalia että eri opetusaineita käsitellään laajemmalla pohjalla kuin opettajakokelaiden opetuksessa.

Oppilaat saavat joka alalla teoreettisen ja käytännöllisen koulutuksen", jatkaa Agnes Keleti. "Minä opetan vapaaliikkeitä ja telinevoimistelua. Ensinnä selitän kyseessä olevan liikkeen, sitten joko esitän sen itse tai annan jonkun esittää sen ja lopuksi korjaan harjoituksissa oppilaiden tekemät virheet. Iltapäivisin oppilaat harjoittelevat — perehtyvät ja syventyvät oppiaineisiin. Me työskentelemme heidän kanssaan joko henkilökohtaisesti tai sitten käytämme kolmannen ja neljännen vuosikurssin oppilaita heidän ohjaamiseensa, pidättäen itsellemme vain työskentelyn yleisen johdon."

Agnes Keleti ottaa edelleenkin osaa voimistelukilpailuihin. Hän on hyvässä kunnossa ja kehityskykyinen.

"Esimerkiksi nyt opiskelen akrobatiikkaa", hän kertoo, "sillä sitäkin tarvitsen. Naisvoimistelu kehittyy jättiläisaskelin, siitä olivat todistuksena Helsingin olympialaiset. Ei ole olemassa mitään paikoillaan pysymistä,

V a s e m m a l l a : Helsingin olympialaisten voimistelun kultamitalivoittajatar Agnes Keleti on myös etevä musiikki-ihminen ja soittaa vapaa-aikoinaan kotonaan selloa.

ja sen, joka haluaa pyrkiä erinomaisiin saavutuksiin, on rohkeasti ryhdyttävä uudistuksiin — uudistuksiin sekä yksityisissä harjoituksissa että kokonaisnäkemyksessä. Liikkeittemme on oltava naisellisempia ja täydellisempiä, mutta samalla on myöskin kiinnitettävä huomiota näitä vaatimuksia vastaavaan vauhdikkuuteen, vaihteluun ja dynamiikkaan."

Mutta Agnes Keleti työskentelee myös tieteellisen liikuntakasvatuksen parissa. "Maamme fyysillistä kulttuuria ja urheiluasioita hoitavan neuvoston voimistelujaoston opetustoimikunnan jäsenenä olen laatinut harjoitusluonnoksia karsintakilpailuja varten. Nämä harjoitusohjelmat antavat sitten vapaavalintaiselle työskentelylle suuntaviivoja, vaikuttavat koko työskentelytapaan ja sen linjaan.

Haluaisin kuitenkin vielä tämän ohella tehdä tieteellistä työtä, työskennellä voimisteluun liittyvien tieteellisten, metodisten kysymysten ratkaisemiseksi. Sitä varten on minun kuitenkin itseni vielä opiskeltava paljon . . ."

Entä mitkä ovat Agnes Keletin seuraavat tavoitteet?

"Laajempien näköalojen — vuoden 1956 olympialaisten — puitteissa valmentaudun tämän hetken lähintä suurta tehtävää, vuoden 1954 maailmanmestaruuskilpailuja varten. Edessämme olevat tehtävät kasvavat jatkuvasti, ja kypsyäkseen niitä varten on käytettävä paljon aikaa harjoittelemiseen. Unkarin jälkikasvu on hyvä, maaperä on hedelmällinen, nuoriso työntyy eteenpäin — en halua jäädä siitä jälkeen!"

Agnes Keleti harjoittelee jo Melbournen olympialaisia varten. Kuvassamme olympiavoittajatar loistoasennossaan nojapuilla.

Naistohtori keksijänä

Naiskeksijäin lukumäärä on melko pieni kaikkialla maailmassa. Unkarissa ei aikaisemmin ole ollut ainoatakaan.

Tämä oli lähtökohtana keskustellessamme ensimmäisen unkarilaisen naiskeksijän, tohtori ja kemisti-insinööri Erzsébet Lédererin kanssa. Tri Erzsébet Léderer on teollisuustuotteiden laatua valvovan laitoksen kumiosaston johtaja.

Tri Erzsébet Lédererin keksintö on hyvin tärkeä kokeiltaessa eräitä autonosia. Hän on valmistanut laitteen, joka yksinkertaistaa koetta ja lyhentää aikaa, mikä tarvitaan auton jarrumäntien ja nestejarrujen kokeilemiseen.

"Minkään auton kulku ei voi olla turvallista ilman hyviä jarruja", selostaa keksijä. "Tähän asti on tarvittu melko pitkä aika, kun on tutkittu auton jarrumäntien ja nestejarrujen kestokykyä. Autoa oli ajettava ainakin vuosi, ennenkuin tuloksesta voitiin olla varmoja.

Oli löydettävä keino tämän pitkän koeajan lyhentämiseksi. Olen onnistunut ratkaisemaan tämän probleemin. Jarrumännät ja letkut, kun ne asetetaan rakentamaani laitteeseen, joutuvat aivan yhtä suurelle kulutukselle, hankaukselle jne. altiiksi kuin jos ne olisivat käynnissä olevassa autossa. Tämän tuskin matka-arkkua suuremman laitteen avulla voidaan sekä jarrumännän että -letkun kestävyys samoinkuin jarruöljyn laatu arvioida 72 tunnissa."

Tri Erzsébet Lédererin keksinnön patentoimisen lisäksi kansallinen keksintövirasto on antanut määräyksen sen käytäntöönottamisesta.

"Teollisuustuotteiden laatua valvova laitos, jossa minä työskentelen, edustaa aivan uutta tyyppiä", lausuu keksijä. "Laboratorioissamme ja hyvin usein itse tehtaissa suoritettujen tarkistusten perusteella asiantuntijamme päättävät, täyttääkö jokin tietty teollisuustuote laatuun nähden asetetut vaatimukset."

Ennen vapautusta tri Erzsébet Léderer toimi kemistinä eräässä tehtaassa.

"Maamme vapautus antoi myös minulle mahdollisuuden menestyä. Jo vuonna 1945 minusta tuli Nagytétényn kumitehtaan pääinsinööri, ja viime vuonna minut nimitettiin nykyiseen toimeeni, jotta minulle jäisi enemmän aikaa ja tilaisuutta tutkimustyöhön."

Useita tri Erzsébet Lédererin uudistuksia on jo laajalti sovellettu kumiteollisuudessa.

SEURAN JÄSENTEN JA YSTÄVIEN HUOMIOON. Unkarin kansantasavallan pöytälippuja on edelleen saatavana à 180:— viiri ja à 100:— puinen lipputanko, yht. à 280:—.

TUTUSTU VELJESKANSAMME URHEILUELÄMÄÄN. Suomi-Unkari Seuralla on vielä varastossa pieni määrä kirjasia "Urheilu uudessa Unkarissa". Näitä kirjasia seura lahjoittaa niille urheilu- ja nuorisojärjestöille, jotka haluavat jakaa ne ilmaiseksi joulu- tai uudenvuodenlahjoina jäsenilleen jäsenjuhlassa tai muuten sopivaksi katsomallaan tavalla. Tilaukset — samoin kuin pöytälipputilaukset — lähetettävä Suomi-Unkari Seuran toimistoon.

LYHYESTI UNKARISTA

UNKARIN HALLITUSVALTUUSKUNTA BERLIINISSÄ. — Saksan demokraattisen tasavallan hallituksen kutsumana matkusti unkarilainen hallitusvaltuuskunta lokakuun 26. päivänä Berliiniin. Hallitusvaltuuskunnan johtajana oli Unkarin kansantasavallan ministerineuvoston puheenjohtaja Mátyás R á k o s i, ja jäseninä kansantalousneuvoston puheenjohtaja Ernö G e r ö ja ulkoministeri Károly K i s s. Hallitusvaltuuskunnan mukana matkusti myös Stefan H e y m a n, erikoislähettiläs ja täysivaltainen ministeri, Saksan demokraattisen tasavallan Budapestin-lähetystön päällikkö.

UNKARILAISTEN MARATONJUOKSIJAIN TULOKSIA. — Kosicen kaupungissa Tshekkoslovakiassa järjestetään joka vuosi jo perinteelliseksi muuttunut maratonjuoksukilpailu. Tänä vuonna sellainen pidettiin 22. kerran. Osanottajina oli tshekkoslovakialaisia, unkarilaisia, itävaltalaisia ja suomalaisia juoksijoita. Jännittävän kamppailun jälkeen voiton peri suomalainen P u o l a k k a ajalla 2.29,10. Toiseksi tuli Unkarin D o b r o n y i. Joukkuekilpailun voitti Unkari sen juoksijain vallatessa mieskohtaisessa kilpailussa toisen, neljännen, viidennen ja kahdeksannen sijan.

UNKARIN JALKAPALLOJOUKKUEEN UUSIA VOITTOJA. — Lokakuun 19. päivänä Unkarin jalkapallomaajoukkue, Helsingin olympiamestari, voitti Budapestissa Tshekkoslovakian joukkueen tuloksella 5—0.

ASETUS KANSANTUOMAREISTA. — Unkarin kansantasavallan ministerineuvosto on antanut asetuksen, jonka mukaan tammikuun 1. päivästä lähtien ei ainoastaan rikosasioissa, vaan myös siviiliprosessimenettelyssä tulee voimaan sellainen uudelleenjärjestely, että tuomioistuimissa istuu ammattituomarien lisäksi myös kansantuomareita. Kansantuomarit valitaan.

MATYAS RAKOSIN JA JOZSEF REVAIN KIRJOJA SAKSANKIELISINÄ. — Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen kustantamo, berliiniläinen Dietz-kustannusyhtiö, on julkaissut suurina painoksina Mátyás R á k o s i n teoksen "Kansandemokratiamme tie" ja kansankulttuuriministeri József R é v a i n kirjallisuustutkimuksia.

UNKARIN KANSALLISEN RAUHANNEUVOSTON SÄHKÖSANOMA AASIAN MAIDEN JA TYYNENMEREN ALUEEN RAUHANKONFERENSSILLE. — Unkarin kansallinen rauhanneuvosto lähetti Aasian maiden ja Tyynenmeren alueen rauhankonferenssille sähkösanoman, jossa sanottiin mm.:

"Vapautettu, uutta kotimaataan rakentava Unkarin kansa, miljoonat unkarilaiset rauhantaistelijat lähettävät Aasian maiden ja Tyynenmeren rauhankonferenssille veljellisen tervehdyksensä.

Innostuksen ja yhteenkuuluvaisuuden tuntein kansamme seuraa rauhankonferenssin suorittamaa suurenmoista työtä, joka osoittaa niin ystävälle kuin vihollisellekin, että suuren Kiinan ja Korean sankarilliset pojat, vapaudestaan ja riippumattomuudestaan taistelevien siirtomaiden kansat puolustavat päättäväisesti maailmanrauhaa Neuvostoliiton johtaman mahtavan rauhanleirin riveissä. Luotamme siihen, että maapallon väestön kahtakolmannesta edustavien valtuutettujen neuvottelut ja päätökset antavat lujan iskun amerikkalaisten imperialistien sodanvalmisteluille ja estävät Tyynenmeren blokin lopullisen muodostamisen ja uuden, vielä julmemman ikeen takomisen.

Myös Unkarin kansa valmistautuu Wienissä pidettävään kansojen suureen rauhankonferenssiin. Me vakuutamme konferenssin osanottajille ja miljoonille heidän edustamilleen Aasian ja Tyynenmeren alueen maiden rauhantaistelijoille, että kansandemokratiain riveissä myös meidän kansamme on valmiina auttamaan heitä heidän taistelussaan ja suojaamaan niin omaa kuin jokaisen muunkin kansan rauhaa."

TUOTANTO-OSUUSKUNNAT MILJONÄÄREINÄ. — Yli miljoona forinttia omistavien tuotanto-osuuskuntien lukumäärä nousee Unkarissa vuosi vuodelta. Baranyassa, yhdessä ainoassa komitaatissa, oli viime vuoden tilinpäätöksen mukaan 14 tuotanto-osuuskuntaa, joiden omaisuus ylitti miljoona forinttia.

KALAN JA RIISTAN HINNAT LASKENEET. — Lokakuun 13 päivänä laskettiin koko Unkarissa kalan ja riistan hintoja 10—31 %. Karpin hinta laski 22:sta 20:een forinttiin kilolta, kuhan hinta 29.80:sta 24.40:een ja hauen hinta 18.60:sta 15.30:een. Hirven, metsäkauriin ja fasaanin kilohinnat ovat alentuneet 28—31 prosenttia. Myös erilaisten juustolaatujen hinnat ovat laskeneet.

EGERIN LINNOITUKSEN PUOLUSTAMISEN 400-VUOTISPÄIVÄN JUHLALLISUUDET. — Unkarin työtätekevä kansa vietti lokak. 12 pnä monin juhlallisuuksin Egerin linnoituksen sankarillisen puolustamisen 400-vuotispäivää. Lokakuussa 1552 piirittivät lukumäärältään ylivoimaiset turkkilaiset sotajoukot Egerin linnoitusta, joka oli pohjois-Unkariin johtavan tien viimeinen merkittävä linnake. Linnoituksen puolustajat pitivät István Dobón johdolla esimerkillisen sitkeästi ja hellittämättä puoliaan turkkilaisten yhä toistuvia hyökkäyksiä vastaan, voittivat piirittäjien moninkertaisen ylivoiman ja heittivät heidät lopullisesti takaisin. 400-vuotisjuhlien yhteydessä kiinnitettiin Egerissä suuren unkarilaisen kirjailijan Géza G á r d o n y i n taloon muistotaulu ja avattiin István Dobó-museo. Museo esittää pääpiirteittäin Egerin ja Hevesin komitaatin historiaa maahantulon ajoilta meidän päiviimme. Mainittakoon, että Gárdonyin teos "Egerin tähdet" on ilmestynyt myös suomenkielellä, Yrjö L i i p o l a n suomentamana ja WSOY:n kustannuksella.

RUOTSALAINEN KIRJAILIJA- JA TAITEILIJAVALTUUSKUNTA UNKARISSA. — Lokakuun alusta puoliväliin oleskeli Unkarissa kulttuurisuhteita hoitavan laitoksen vieraina ruotsalaisia kirjailijoita ja taiteilijoita. Valtuuskuntaan kuuluivat: sanomalehtimies Per E r i c s s o n, kirjailija Sokel N o r d e n s t r a n d, filmikirjailija Ole L e n s b e r g ja maalari Sven Olof E h r e n.

MUNKACSY-NÄYTTELYN MENESTYS. — Heinäkuun 12 ja syyskuun 30 päivän välisenä aikana oli Budapestissa avoinna viime vuosisadan suuren unkarilaisen maalarin Mihály M u n k á c s y n teosten näyttely. Näyttelysaleissa oli nähtävänä yli 200 kuulun taiteilijan teosta. Näyttelyssä vieraili 430.000 katsojaa.

KLASSILLISIA KAPPALEITA UNKARILAISTEN TEATTERIEN OHJELMISTOSSA. — Unkarin kansanarmeijan teatterissa on näinä viikkoina esitetty uutena ohjelmakappaleena R o s t a n d i n "Cyrano de Bergerac". Madách-teatterissa oli marraskuun alussa Lope de V e g a n näytelmän "Kaksi tuomiota" (Fuente Ovejuna) ensi-ilta.

Kronikkaa seurassa tapahtuneesta

SUOMI-UNKARI SEURA järjesti 9. 11. iloisen illanvieton jäsenilleen Ol. Elannon kerhohuoneustossa, jonne oli myös järjestetty unkarilaisten joululahjojen näyttely. Tilaisuutta kunnioitti läsnäolollaan Unkarin Helsingin-lähettiläs ja rouva Ferenc D ö m ö t ö r sekä lähetystön henkilökuntaa. Musiikki-, laulu- ja kansantanssiesityksien lomassa piti Unkarin Helsingin-lähetystön lähetystöneuvos rva Mária B a l o g h jäsenistön toivomuksesta mielenkiintoisen esitelmän rauhanpuolustajain työstä Unkarissa ja Unkarin valmistautumisesta Wienin kansojen kokoukseen. Lisäksi saatiin nähdä kuvaraina Unkarista, jonka esitti rainan suunnittelija opintosihteeri Hannes K a s a n e n.

TURUN OSASTON toimesta esitettiin marraskuun aikana 10 eri järjestön tilaisuudessa unkarilaisia kaitafilmejä, joita kävi katsomassa yhteensä 655 henkilöä. Erikoista suosiota on saavuttanut urheiluelokuva "Pallo lentää".

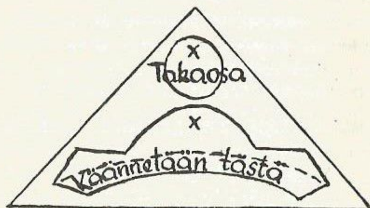
KEMIN OSASTON toimesta esitettiin 28. 9. elokuvateatteri Kivalossa unkarilainen elokuva "Rouva Déry". Tilaisuuden alussa insin. P a r v i a i n e n kertoi matkahavaintojaan Unkarista.

Marraskuun 6 p:nä oli osastolla jäsenilta Liikeväen Ravintolassa. Palopäällikkö Aarne K o s k i s e n avaussanojen ja monipuolisen ohjelman päätteeksi seuran puheenjohtaja Eelis O l l a n k e t o kertoi matkavaikutelmiaan Unkarista.

TAMPEREEN OSASTON jäsenilta vietettiin 11. 11. Tampereen Raittiustalossa. Vaihtelevan ja monipuolisen ohjelman ohessa rva Fanny P i r t t i a h o ja hra Vilho H a s s i n e n kertoivat Unkarin-vaikutelmistaan.

S i h t e e r i

NAISTEN NURKKA

Yksinkertainen "hattu"

Muodin viimeisin vihje on huivista omin käsin helposti valmistettava "hattu". Sen kangas voi olla ruudullista, se voi olla myös kotikutoinen huivi, joka näin ommeltuna suojaa hyvin syystuulelta ja on samalla hauskannäköinen.

Kolmikulmaisesta huivista leikkaamme oheisen mallin mukaan lakin. Katkoviivaa pitkin taitamme kankaan kaksinkerroin 2—3 sormen leveydeltä. Huivista leikatun kolmikulman ompelemme sisältäpäin tihein pistoin tähdellä merkittyyn osaan. Yhteenliitettyjen osien reunat päärmätään käsin tai koneella. Sovitamme lakin päähämme ja solmimme huivin kaksi kulmaa yhteen. Solmu voidaan ommella kiinni, mutta se voidaan myös solmita kiinni joka kerta erikseen. Lakki voidaan valmistaa myös kolmioksi leikatusta kangaspalasta tai voidaan se valmistaa virkkaamallakin.

"Suomi-Unkari"-lehden lukijoille

"Suomi-Unkari"-lehden kehittämiseksi yhä paremmaksi ja monipuolisemmaksi, yhä enemmän lukijakuntamme vaatimuksia ja tarpeita vastaavaksi lehden arvoisia lukijoita pyydetään ystävällisesti kirjoittamaan toivomuksistaan, arvosteluistaan ja parannusehdotuksistaan lehden toimitukselle. Lehden toimitus olisi kiitollinen, jos sen ja lukijakunnan välillä syntyisi vilkas ja läheinen vuorovaikutus molempien osapuolten tyytyväisyydeksi. Jos arvoisia lukijoita mahdollisesti kiinnostaa jokin erikoinen puoli, jokin erikoinen aihe, jokin erikoinen ala Unkarin elämästä, jokin historiallinen tai maantieteellinen seikka, jokin sivistyksellinen, taloudellinen, poliittinen tai yhteiskunnallinen kysymys, joku unkarilainen taiteilija, tiedemies, urheilija, historiallinen merkkimies, yhteiskunnallinen toimihenkilö tai tavallinen unkarilainen ihminen, niin kirjoittakaa toimitukselle, ja toimitus tulee tekemään kaikkensa saadakseen lukijoiden kiinnostuksen kohteen esitellyksi lehdessä. Jos haluatte tietää, mitä joku tunnettu ja suosimanne unkarilainen henkilö tällä hetkellä puuhaa, suunnittelee tai ajattelee joistakin tietyistä kysymyksistä, niin lehden toimitus puolestaan yrittää saada yhteyden toivottuun henkilöön ja tulee myönteisessä tapauksessa julkaisemaan hänen vastauksensa tai selostuksensa lehdessä. Mikäli toimituksen kirjeenvaihto lukijoiden kanssa pääsee vauhtiin, avaa toimitus erikoisen "Lukijoiden kirjelaatikon", jossa lukijoiden kirjeisiin vastataan. Tällaisen läheisen yhteistyön syntymistä toivoen lehden toimitus pyytää lukijoita osoittamaan kirjeenvaihtonsa "Suomi-Unkari"-lehden toimitukselle, Mikonk. 8 A 13, Helsinki.

UNKARIN RADIO

lähettää joka ilta lyhytaaltopituuksilla 30,5 ja 48 metriä uutisia suomenkielellä klo 18.40 Suomen aikaa. Lähetyksissä on lauantaisin vastauksia kuuntelijain kirjeisiin ja maanantaisin katsaus kuluneen viikon kulttuuritapahtumiin Unkarissa. Arvoisia kuuntelijoita pyydetään lähettämään toivomuksensa, tiedustelunsa ja arvostelunsa joko suoraan Unkarin radiolle osoitteella Magyar Rádió, Budapest, Magyarorszag tai Suomi-Unkari Seuralle, os. Mikonkatu 8 A 13, Helsinki, joka toimittaa kirjeet välittömästi edelleen Unkarin radiolle.

Postimerkkeilijälle

Unkarin postilaitos julkaisi syyskuun 19. päivänä kolme merkkiä käsittävän, kaksivärisen muistosarjan Unkarin suuren vapaustaistelijan Lajos Kossuthin syntymän 150-vuotispäivän johdosta.

40 fillerin arvoinen merkki esittää Lajos Kossuthin muotokuvaa. 60 fillerin merkki esittää Lajos Kossuthin uutta muistopatsasta. 1 Forintin merkki on samanlainen kuin 40 fillerin merkki.

11. päivänä lokakuuta, postimerkkiviikon johdosta, joka vietettiin Budapestissa lokakuun 11—19. päivänä, ilmestyi kaksi merkkiä käsittävä sarja.

1+1 Ft. merkki esittää merkkialbumia tarkastelevaa pioneeria. 2+2 Ft. merkki esittää merkkinäyttelyä katselevia pioneereja.

Marraskuun 7. päivän, lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen muistopäivän johdosta, ilmestyi kolme merkkiä käsittävä muistosarja.

40 fillerin merkki esittää Leninin muotokuvaa ja vallankumouksen johtajien neuvottelua Smolnan palatsissa. 60 fillerin merkki esittää Stalinia ja vallankumoussankarien ratsuväenhyökkäystä ja 1 forintin merkki esittää Marxia, Engelsiä, Leniniä ja Stalinia sekä Kremlin tornia.

Suomi-Unkari Seura

Toimisto: Mikonkatu 8 A 13, Helsinki, puh. 52 823, toimisto avoinna joka arkipäivä klo 9—17.

Puheenjohtaja: Ele Alenius, Caloniuksenk. 9 D, puh. 44 41 75.

Sihteeri: Toivo Salonen, Pengerk. 17 C 91, puh. 52 823 ja 72 219.

III kansisivu: 5-vuotissuunnitelman seurauksena syntyy kaikkialla Unkarissa uusia tehtaita ja konesaleja. Kuvassamme Esztergomin konetyökalutehtaan kokoamisosasto. IV kansisivu: Tehtaiden ja maakylien tarpeiksi syntyy uusia sähkövoimalaitoksia. Kuvassamme Inotan suuren sähkövoimalaitoksen korkeajännitysjohtoja ja kannatinpylväitä. (Katso sivulle 12.)